

METROPOLIA AMMATTIKORKEAKOULU
LIKETALouden KOULUTUSOHJELMA

IFRS-RAPORTOINTI KESKISUURTEN JA SUURTEN LISTAAMATTOMIEN
YRITYSTEN NÄKÖKULMASTA

Kirsi Honkanen
Talouden ja rahoituksen
suuntautumisvaihtoehto
Opinnäytetyö
Lokakuu 2009

METROPOLIA AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelma: Liiketalous
Suuntautumisvaihtoehto: Talous ja rahoitus
Opinnäytetyön nimi: IFRS-raportointi keskisuurten ja suurten listaamattomien yritysten näkökulmasta
Tekijät: Kirsi Honkanen
Vuosi: 2009
Sivumäärä: 47 + 1 liitesivu

Tiivistelmä:

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miksi suomalaisten listaamattomien yritysten tulisi vapaaehtoisesti siirtyä IFRS-raportointiin ja miten kansainvälinen tilinpäätös vaikuttaa kyseisten yritysten tilinpäätösinformaatioon. EU:n alueella julkisesti noteerattujen yhtiöiden on pitänyt laatia konsernitilinpäätöksensä kansainvälisen IFRS-normiston (International Financial Reporting Standards) mukaisesti vuodesta 2005 lähtien. Myös muut kuin noteeratut yhtiöt voivat vapaaehtoisesti laatia tilinpäätöksensä IFRS:n mukaisesti. Pk-IFRS-standardiluonnos julkaistiin kommentoitavaksi vuonna 2007 ja hyväksytty pk-IFRS-normisto tämän tutkimuksen aikana heinäkuussa 2009. Pk-IFRS:n tarkoituksena on antaa kansainväliset, mutta laajaa IFRS:ää yksinkertaisemmat standardit pienille ja keskisuurille sekä muille listaamattomille yrityksille.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin laadullista tutkimusta. Tutkimusaineistoa kerättiin teemahaastatteluilla, joihin osallistui neljä IFRS-asiantuntijaa. Näistä kolmella oli asiakaina IFRS-raportointiin siirtyneitä keskisuuria ja suuria listaamattomia yrityksiä. Litteroitu haastatteluaineisto analysoitiin käyttäen sisällönanalyysimenetelmää.

Tutkimuksen mukaan valtaosa niistä keskisuurista ja suurista listaamattomista yrityksistä, jotka laativat kansainvälisen tilinpäätöksen, tekivät sen saadakseen helpommin rahoitusta ulkomailta. Rahoituksen lisäksi keskeisempiä IFRS:n etuja olivat liikearvon poistoista eroon pääseminen ja käypien arvojen ansiosta reaaliaikaisemmat tilinpäätösluvut. Se, että liikearvosta ei IFRS:n mukaan tehdä poistoja ja tase-eriä arvostetaan käypään arvoon, yleensä paransi tilikauden tulosta ja tulossidonnaisia tunnuslukuja. Toisaalta käyvät arvot aiheuttivat volatiliteettia eli vaihtelua tilikausien tuloksiin ja tunnuslukuihin. Esimerkiksi liikearvon alentumisesta jouduttiin tekemään suuri kertaluontoinen kulukirjaus. Vaikeimmiksi kirjaus- ja arvostusperiaatteiksi osoittautuivat tutkimuksen mukaan arvonalentumistestaukset, rahoitusinstrumentit ja etuuspohjaiset työsuhte-etuudet. Rahoitusleasing-sopimukset, etuuspohjaiset eläkejärjestelyt ja se, ettei liikearvosta tehdä poistoja, kasvattivat yrityksen tasetta, mikä heikensi omavaraisuutta ja sijoitetun ja oman pääoman tuottoa.

Avainsanat: kansainvälinen tilinpäätös, pk-IFRS, listaamaton yritys

METROPOLIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree Program: Economics and Business Administration
Major: Accounting and Finance
Title: IFRS-reporting medium- and large-sized companies' point of view
Authors: Kirsi Honkanen
Year: 2009
Pages: 47 + 1 enclosure page

Abstract:

The aim of this study was to discover why some private companies should freely prepare international financial statements and how IFRS affect those companies' financial statement information. International financial reporting standards (IFRS) became obligatory for EU listed companies at the beginning of 2005. Other companies in Finland are also allowed to prepare their financial statements according to IFRS. IFRS for SMEs Exposure draft was published for comments in 2007 and the received standards during this research in July 2009. The purpose of the IFRS for SMEs is to give international but simple instructions to small- and medium-sized and other private companies.

Qualitative research data consisted of four in-depth interviews with IFRS-experts. Three of those experts had medium- and large-sized private companies prepared their financial statements according to IFRS. The interviews were recorded and transcribed. The interview data was analyzed by using the content analysis method.

According to the research, most of the medium- and large-sized private companies which prepare international financial statements, prepare it to get financing from abroad. In addition to financing the essential advantages of the IFRS were getting out of goodwill amortization and real time financial statement numbers. The profit of the financial year and the key figures which depend on return generally increased because IFRS does not permit goodwill amortization and some balance sheet items are measured at fair value. On the other hand, fair values caused volatility to the profit and the key ratios. For example, from goodwill depreciation was booked a significant one-time cost. The most difficult entry- and assessment principles were impairment testing, financial instruments and defined benefit pension plans. Financial leasing, defined benefit pension plans and goodwill increased on the balance sheet, which diminished the equity ratio, return on investment and return on equity.

Key words: international financial statement, IFRS for SMEs, private company

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1.	Tutkimuksen tausta	1
1.2	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite	2
1.3	Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset	3
1.4	Tutkimuksen rajaus	3
1.5	Tutkimusmenetelmä	4
1.6	Työn rakenne	4
2	IFRS-TILINPÄÄTÖS	5
2.1	Mikä on IFRS?	5
2.2	IFRS-normiston tarkoitus	5
2.3	IFRS ja U.S. GAAP	6
2.4	IFRS-tilinpäätöksen ja suomalaisen tilinpäätöskäytännön keskeiset erot	6
3	IFRS FOR SMEs –STANDARDILUONNOS	8
3.1	Mikä on IFRS for SMEs?	8
3.2	IFRS for SMEs -normiston tarpeellisuus	8
3.3	Suunniteltuja helpotuksia IFRS for SMEs -standardeihin	9
4	IFRS FOR SMEs -STANDARDILUONNOKSEN SISÄLTÖ	10
4.1	Tilinpäätöksen esittäminen	10
4.1.1	Laatimisperiaatteet	10
4.1.2	Tilinpäätöksen sisältö	11
4.1.3	Keskeiset erot suomalaiseen käytäntöön verrattuna	13
4.2	Aineellisten ja aineettomien käyttöomaisuushyödykkeiden arvostus	13
4.3	Vuokrasopimusten käsittely	14
4.4	Työsuhde-etuudet	15
4.4.1	Työsuhde-etuuksien ryhmittely	15
4.4.2	Maksu- ja etuuspohjaiset eläkejärjestelyt	16
4.5	Liiketoimintojen yhdistämiset ja liikearvo	18
4.6	Omaisuserien arvon alentuminen ja niiden kirjaaminen	19
4.7	Rahoitusinstrumenttien arvostaminen	20
4.8	Varaukset	22
4.9	Laskennalliset verot	23
5	TUTKIMUSMENETELMÄ	23

6	AINEISTON KERUU JA KÄSITTELY	25
6.1	Aineiston keruu	25
6.2	Aineiston käsittely	26
7	TULOKSET	27
7.1	Pk-IFRS-normiston edut	28
7.1.1	Listaamattomien yritysten syyt IFRS-raportointiin siirtymiseen	28
7.1.2	Pk-IFRS:n mukaisen liikearvon käsittelyn edut	29
7.1.3	Pk-IFRS:n edut yrityksen johtamisen näkökulmasta	30
7.2	Pk-IFRS-normiston haitat	31
7.2.1	Vuokrasopimusten käsittelyn haitat	31
7.2.2	Liikearvon käsittelyn haasteet	32
7.2.4	Muita haasteita	33
7.3	Pk-IFRS-raportoinnin vaikutuksia tunnuslukuihin	35
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	37
9	OMAN TYÖN ARVIOINTI	40
10	LOPUKSI	42
10.1	Hyväksytty pk-IFRS	42
10.2	Jatkotutkimusehdotukset	43
	LÄHTEET	45
	LIITTEET	
	Liite 1 Haastattelurunko	

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Yritystoiminta on muuttunut kansainvälisemmäksi parin viime vuosikymmenen ajan. Tähän on vaikuttanut rahamarkkinoiden kehittyminen. Pääomamarkkinoiden vapautuminen on saanut sijoittajat kiinnostumaan maan rajojen ylittävästä sijoittamisesta. Tämä puolestaan on vaikuttanut siihen, että sijoittajien ja muiden tilinpäätösinformaation käyttäjien tiedon tarpeet ovat muuttuneet. Nykyään tilinpäätösinformaatiota käyttävät omistajien lisäksi rahoittajat, työntekijät, lainanantajat, tavarantoimittajat, asiakkaat, julkinen valta ja suuri yleisö.

Etenkin sijoittajat vertailevat eri yritysten tilinpäätöksiä, kun he miettivät seuraavaa sijoituskohdettaan. Myös yrityksen muut sidosryhmät ovat aikaisempaa kiinnostuneempia yrityksen taloudellisesta tilasta. Eri maiden kansalliset tilinpäätökset kuitenkin poikkeavat toisistaan, mikä hankaloittaa tilinpäätösten tulkitsemista ja vertailua. Pääoman liikkuminen vapaammin yli maiden rajojen on synnyttänyt tarpeen tilinpäätösten yhdenmukaistamiseen eli harmonisointiin. Tämän johdosta on syntynyt kansainvälisesti vertailukelpoinen tilinpäätös, IFRS-tilinpäätös.

EU:n alueella julkisesti noteerattujen yhtiöiden, eli yhtiöiden, joiden arvopaperit ovat julkisen kaupankäynnin kohteena, on pitänyt laatia tilinpäätöksensä kansainvälisten IFRS-tilinpäätösstandardien (International Financial Reporting Standards) mukaisesti vuodesta 2005 lähtien. Myös muut kuin noteeratut yritykset saavat halutessaan noudattaa IFRS-standardeja suomalaisen tilinpäätösnormiston sijaan. Todennäköistä onkin, että vapaaehtoisesti IFRS-tilinpäätöksiä laativien yritysten joukko kasvaa.

Laskentatoimen kansallinen järjestö IASB julkaisi helmikuussa 2007 ehdotuksen kevennetystä IFRS-normistosta (IFRS for SMEs, International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities) pienille ja keskisuurille sekä muille listaamattomille yrityksille, ja antoi standardiluonnoksen asiantuntijoiden arvioitavaksi. Lopullinen pk-IFRS valmistui tämän tutkimuksen aikana heinäkuussa 2009. IASB perustelee pk-IFRS:n

tarvetta sillä, että myös listaamattomien yritysten tilinpäätösten tulisi olla kansainvälisesti vertailukelpoisia.

Pk-yritykset sekä muut listaamattomat yritykset voivat vapaaehtoisesti laatia kansainvälisen tilinpäätöksensä soveltamalla IFRS for SMEs -normistoa, jonka standardit ovat varsinaisia IFRS-standardeja yksinkertaisempia. EU:n komission mukaan pk-yritykset ovat pieniä ja keskisuuria yrityksiä, joiden henkilöstömäärä on alle 250 ja liikevaihto on enintään 50 miljoonaa euroa tai tase enintään 43 miljoonaa euroa ja joiden pääomasta tai äänimäärästä alle 25 prosenttia on toisen yrityksen tai julkisyhteisön hallussa (Mikroyritysten sekä pienten ja keskisuurten yritysten määritelmä 2007).

Listaamattoman yrityksen tilinpäätöksen käyttäjä on tyypillisesti yrityksen omistajataho, rahoittaja ja verottaja. Tällaisten yritysten tilinpäätösten käyttäjien tarpeet ovat erilaiset kuin noteerattujen yhtiöiden, joiden tilinpäätös laaditaan arvopaperimarkkinoita varten. (Suomela & Tiihonen 2007, 26.) Miksi listaamattoman yrityksen pitäisi siirtyä noudattamaan edes kevennettyä IFRS-normistoa?

1.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite

Tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella IFRS for SMEs -luonnoksen sisältöä ja pohtia, minkälaisia vaikutuksia pk-IFRS-raportoinnilla on listaamattoman yrityksen tilinpäätösinformaatioon. Yritystoiminta on muuttunut yhä globaalimmaksi, mikä on saanut monen suomalaisen yrityksen pohtimaan, mitä etuja tai haittoja olisi siirtyä kansallisesta tilinpäätösnormistosta kansainväliseen tilinpäätösnormistoon.

Monet IFRS-asiantuntijat ovat olleet taloushallinnon ammattilehtien artikkeleissa sitä mieltä, että IFRS-tilinpäätösnormisto sekä suunnitteilla ollut pk-IFRS-normisto ovat liian laajoja ja yksityiskohtaisia listaamattomien yritysten noudatettavaksi. Suomessa on kuitenkin listaamattomia yrityksiä, jotka ovat vapaaehtoisesti siirtyneet noudattamaan laajoja IFRS-standardeja. Tavoitteenani on selvittää, miksi suomalaisten listaamattomien yritysten tulisi vapaaehtoisesti siirtyä IFRS-raportointiin ja miten kansainvälinen tilinpäätös vaikuttaa kyseisten yritysten tilinpäätösinformaatioon.

Aihetta kannattaa tutkia, koska se on ajankohtainen ja IFRS for SMEs kiinnostaa monia yrityksiä taloushallintoalaan liittyvien internetsivujen mukaan. Tutkimuksesta olisi

tarkoitus olla hyötyä listaamattomille yrityksille kertomalla muiden listaamattomien yritysten kokemuksia IFRS-raportoinnista. Aiheen valintaan vaikutti myös halu oppia lisää kansainvälisestä tilinpäätöksestä.

Hanna-Maria Koskinen (2008) on tehnyt opinnäytetyön IFRS-tilinpäätöksestä pk-yritysten näkökulmasta. Koskinen keskittyi tutkimuksessaan pk-IFRS:n sisältöön ja pohti IFRS-raportointia tilitoimiston palveluna. Muita tutkimuksia aiheesta en löytänyt.

1.3 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Tutkimusongelmani on, miksi listaamattoman yrityksen tulisi siirtyä kansainväliseen tilinpäätökseen ja miten IFRS-raportointi vaikuttaa listaamattomien yritysten tilinpäätösinformaatioon. Ongelma on mielenkiintoinen, koska pk-IFRS on uusi asia eikä sen vaikutuksia listaamattomiin yrityksiin ole vielä tutkittu.

Tutkimusongelmaan etsitään vastausta seuraavilla tutkimuskysymyksillä:

Mitä etuja IFRS-raportoinnilla on listaamattomalle yritykselle?

Mitä haittaa IFRS-raportoinnilla on listaamattomalle yritykselle?

Miten IFRS-raportointi vaikuttaa listaamattoman yrityksen tunnuslukuihin?

Näihin kysymyksiin yrittäjät, jotka harkitsevat IFRS:n siirtymistä, todennäköisesti haluaisivat vastauksia.

1.4 Tutkimuksen rajaus

IFRS-tilinpäätös on erittäin laaja aihealue, sillä se sisältää monia laajoja ja yksityiskohtaisia standardeja ja niiden tulkintoja. IFRS-normisto koostuu tuhansista sivuista kirjaus- ja arvostusohjeita ja pk-IFRS useammasta sadasta, joten olen valinnut tutkimukseeni vain muutaman standardin, joita käsittelen viitekehyksessä ja joiden vaikutuksia selvitän tutkimukseni empiirisessä osassa. Nämä standardit ovat tilinpäätöksen esittäminen, aineellisten käyttöomaisuushyödykkeiden ja aineettomien hyödykkeiden arvostus, vuokrasopimukset, rahoitusinstrumentit, työsuhde-etuudet, liiketoimintojen yhdistämiset ja liikearvo, omaisuuserien arvon alentuminen ja niiden kirjaaminen, varaukset sekä laskennalliset verot.

Tutkittavan ilmiön rajaaminen oli hankalaa, koska aihealue on laaja ja vielä uusi. Pk-IFRS on julkaistu vasta tämän tutkimuksen loppuvaiheessa, jonka vuoksi siitä ei ole vielä kirjallisuutta eikä käytännön kokemusta. Kohderyhmäksi rajautui itsestään keskisuuret ja suuret listaamattomat yritykset, koska haastateltavilla ei ollut pieniä yrityksiä, jotka olisivat siirtyneet vapaaehtoisesti kansainväliseen tilinpäätökseen. Tutkimuksen kohderyhmää ei ole rajattu koskemaan tiettyä toimialaa, koska oletettavasti tutkimustulokset eivät riipu toimialasta.

1.5 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusongelmaan on etsitty vastausta käyttämällä kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Laadullisen tutkimuksen luonteeseen usein kuuluu, että tutkittavien määrä on pieni ja tutkimusaineistoa pyritään analysoimaan mahdollisimman perusteellisesti. Tällaisessa tutkimuksessa määrän sijaan keskitytään laatuun. (Eskola & Suoranta 2000, 18.)

Tutkimusaineistoa on hankittu yksilömuotoisilla teemahaastatteluilla. Haastatteluihin valittiin neljä IFRS-asiantuntijaa, joista kukin työskentelee suuressa tilintarkastusyhtiössä. Auki kirjoitettu haastatteluaineisto muodosti tutkimusaineiston, jota analysoitiin sisällön-analyysimenetelmällä.

1.6 Työn rakenne

Työn viitekehys koostuu IFRS-tilinpäätöksestä kirjoitetusta ammattikirjallisuudesta ja taloushallinnon ammattilehtien artikkeleista, jotka käsittelevät pk-IFRS:ää. Viitekehyksessä määritellään aiheeseen liittyvät käsitteet ja käydään läpi listaamattomille yrityksille keskeisimpiä standardeja. Kirjallisuuskatsauksen jälkeen esitetään käytetty tutkimusmenetelmä ja kerrotaan, kuinka aineistoa on kerätty ja analysoitu.

Seitsemännessä luvussa esitetään tutkimuksen tulokset, joita käsitellään tutkimuskysymyksittäin. Lopuksi esitetään johtopäätökset, otetaan kantaa tutkimuksen luotettavuuteen ja pohditaan mahdollisia jatkotutkimuksia.

2 IFRS-TILINPÄÄTÖS

2.1 Mikä on IFRS?

International Financial Reporting Standards (IFRS, aikaisemmin IAS, International Accounting Standards) on kansainvälinen tilinpäätösperiaate, jonka sisältämiä IFRS- ja IAS-standardeja tulee noudattaa kansainvälistä tilinpäätöstä laadittaessa. Lontoossa toimiva laskentatoimen kansainvälinen järjestö International Accounting Standards Board (IASB) ohjaa kansainvälistä tilinpäätöstä kehittämällä näitä kansainvälisen tilinpäätöksen laatimisperiaatteita koskevia IFRS-standardeja. (Salmi 2006, 89.) EU:n alueella julkisesti noteerattujen yhtiöiden on tullut laatia konsernitilinpäätöksensä kansainvälisten IFRS-tilinpäätösstandardien mukaan vuodesta 2005 lähtien. Suomessa kansainvälisen tilinpäätöksen voivat vapaaehtoisesti laatia myös muut kirjanpitovelvolliset, joilla on hyväksytty tilintarkastaja. (Halonen ym. 2006, 15.)

Kansainvälistä tilinpäätöstä säätelee IFRS-normisto, joka koostuu tilinpäätöksen laatimista ja esittämistä koskevista yleisistä perusteista, kansainvälisistä IAS- ja IFRS-tilinpäätösstandardeista ja SIC- ja IFRIC-tulkintaohjeista. Tulkintakomitea IFRIC (International Financial Reporting Committee) antaa tulkintaohjeita kysymyksiin, joihin varsinaiset IFRS-standardit eivät vastaa. Nämä tulkinnat ovat IFRIC-tulkintoja. IFRIC oli aikaisemmin SIC (Standing Interpretations Committee), joka antoi SIC-tulkintoja IAS-standardien soveltamisesta. (Salmi 2006, 90.) Voimassa olevia IAS- ja IFRS-standardeja on tällä hetkellä 38 kappaletta, ja SIC- ja IFRIC-tulkintoja 21 kappaletta (Haaramo & Rätty 2009).

2.2 IFRS-normiston tarkoitus

IFRS-tilinpäätöksen käyttäjiä ovat rahoittajat, lainanantajat, työntekijät, tavarantoimittajat, asiakkaat sekä julkinen valta ja suuri yleisö. Tilinpäätöksen tehtävänä on tuottaa yrityksen sidosryhmille informaatiota yrityksen taloudellisesta asemasta ja sen muutoksista sekä tulevaisuuden mahdollisuuksista ja tulevista kassavirroista. (Virtanen 2007, 65.) Tomperin (2006, 213) mukaan IFRS-normisto vastaa erityisesti kansainvälisten

arvopaperimarkkinoiden tarpeisiin, sillä sijoittajat ja rahoittajat voivat paremmin vertailla yrityksiä keskenään ja tehdä sijoituspäätöksiä, kun yritykset laativat tilinpäätöksensä IFRS:n mukaisesti.

IFRS-normiston tarkoitus on lisätä tilinpäätöksen luotettavuutta, läpinäkyvyyttä ja vertailukelpoisuutta, jonka vuoksi se on suomalaista tilinpäätöskäytäntöä yksityiskohtaisempi ja vaativampi (Halonen ym. 2006, 15; Salmi 2006, 89). IFRS:n tavoitteena on antaa tilinpäätöksen käyttäjille samaa tietoa, joka on yrityksen johdolla. IFRS-standardit on laadittu niin, että tilinpäätökset ovat mahdollisimman vertailukelpoisia. Kun yhä useammat yritykset laativat tilinpäätöksensä IFRS-normiston mukaan, yritysten tilinpäätöksiä voidaan helposti vertailla keskenään. Läpinäkyvyyttä lisää laaja ja avoin liitetietoinformaatio kuten raportointi segmenteittäin (Halonen ym. 2006, 15).

2.3 IFRS ja U.S. GAAP

U.S. GAAP (United States Generally Accepted Accounting Principles) on Yhdysvaltain tilinpäätösnormisto, jonka laatii Yhdysvaltain kirjanpitolautakunta Financial Accounting Standards Board (FASB). Yhdysvaltain arvopaperimarkkinoilla listattujen yhtiöiden on laadittava tilinpäätöksensä U.S. GAAP:n mukaan. USA:ssa ei hyväksytä yhdysvaltalaisen yhtiöiden laatimaa IFRS-tilinpäätöstä sellaisenaan, koska sitä pidetään yleisesti liian väljänä eikä se ole tarpeeksi johdonmukainen.

Tämän vuoksi yhtiöiden on tehtävä yksityiskohtainen täsmäytyslaskelma, jolla todetaan IFRS-pohjaisen tilinpäätöksen erot U.S. GAAP:iin. IASB ja FASB pyrkivät lähentämään IFRS-normistoa ja U.S. GAAP -normistoa, jotta täsmäytyslaskelmasta voitaisiin luopua (Salmi 2006, 90). Haaramo ja Rätty (2009) toteavat, että lähentymistä on jo tapahtunut, sillä ulkomaalaisilta Yhdysvaltain arvopaperimarkkinoilla listatuilta yhtiöiltä ei enää marraskuun 2007 jälkeen ole vaadittu kyseistä laskelmaa.

2.4 IFRS-tilinpäätöksen ja suomalaisen tilinpäätöskäytännön keskeiset erot

IFRS-tilinpäätös on paljon suomalaista tilinpäätöstä yksityiskohtaisempi ja laajempi. IFRS-tilinpäätös eroaa suomalaisesta käytännöstä (Finnish Accounting Standard, FAS) kirjaamisessa, tulojen ja menojen arvostamisessa sekä esittämistavassa. Nämä erot vaikuttavat

tuloslaskelmaan, taseeseen, rahoituslaskelmaan ja liitetietoihin. IFRS-normisto on laadittu kansainvälisten arvopaperimarkkinoiden tarpeisiin, joten ensisijaisesti IFRS-tilinpäätöksessä korostuu sijoittajien näkökulma. Suomalaisessa laskentakäytännössä on lähdetty osakeyhtiölaista, jolloin tilinpäätöksen lähtökohtana on velkojen suoja. Tämä johtuu siitä, että Suomessa ei ole ollut toimivia pääomamarkkinoita, vaan yleensä on käytetty lainarahoitusta. (Salmi 2006, 106.)

IFRS-tilinpäätös korostaa taseen eli varojen, velkojen ja oman pääoman merkitystä, sillä se kuvaa yrityksen markkina-arvoa. Tuloslaskelma, joka koostuu tuotoista ja kuluista, on vain tuloksen kuvaaja. (Tomperi 2006, 214.) Suomalainen tilinpäätöskäytäntö on tuloslaskelma-keskeistä, sillä tulos ja voitonjakokelpoiset varat ovat verotuksen peruste (Salmi 2006, 106).

Suomalaisen tilinpäätöskäytännön mukaan tase-erien arvostus perustuu yleisesti hankintamenuon. IFRS:n mukaan joitakin taseen omaisuuseriä on mahdollista arvostaa käypään arvoon hankintamenuon sijaan sen jälkeen kun ne ovat ensimmäisen kerran kirjattu taseeseen hankintamenuon (Salmi 2006, 106). Käypä arvo on todennäköinen rahamäärä, joka hankinnasta saataisiin, jos se myytäisiin (IFRS 1 2004). Toisin sanoen sillä tarkoitetaan markkina-arvoa. Hankintamenu tarkoittaa hankinnasta maksettua hintaa (IAS 16 2003). Arvostaminen käypään arvoon on joko pakollista tai mahdollista tase-erän mukaan. (Halonen ym. 2006, 15). Liikearvo on aina arvostettava käypään arvoon, mutta muut aineettomat hyödykkeet, aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet ja sijoituskiinteistöt voidaan arvostaa joko hankintamenuon tai käypään arvoon (IAS 16 2003, IAS 38 2003, IAS 40 2003). Liikearvon arvostamista käsitellään sivuilla 18 ja 19 ja muiden aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden arvostamista sivuilla 13 ja 14.

Tilinpäätöskäytännöt eroavat myös siinä, että IFRS:ssä tehdään kirjauksia suoraan omaan pääomaan tulosvaikutteisen kirjauksen sijaan, kun taas Suomessa tällainen kirjaus on erittäin harvinaista (Salmi 2006, 106). Esimerkkejä suoraan omaan pääomaan tehtävistä kirjauksista ovat uudelleenarvostuksista johtuvat arvonnisäykset tai -vähennykset, rahoitusleasingsopimukset ja pääomalaina. Leasingsopimusten kirjaamista käsitellään luvussa 4.3, uudelleen arvostusta luvussa 4.2 ja pääomalainaa luvussa 4.7.

3 IFRS FOR SMEs -STANDARDILUONNOS

3.1 Mikä on IFRS for SMEs?

IASB julkaisi helmikuussa 2007 IFRS for SMEs -standardiluonnoksen (International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities) asiantuntijoiden arvioitavaksi. Kommentointi aika on päättynyt, mutta lopullista pk-IFRS:ää ei ole vielä vuoden 2009 kesäkuuhun mennessä julkaistu. IFRS for SMEs on pienille ja keskisuurille sekä muille listaamattomille yrityksille tarkoitettu kevennetty kansainvälinen tilinpäätös, jonka standardit ovat varsinaisia IFRS-standardeja yksinkertaisempia. (Suomela & Tiihonen 2007, 26.)

Kevennettyä IFRS:ää saavat käyttää vain yritykset, joiden arvopaperit eivät ole julkisen kaupankäynnin kohteena. IASB ei ole tarkkaan määritellyt, millaisille pk-yrityksille kevennys on suunnattu, mutta ehdotuksen lähtökohtana on ollut noin viisikymmentä henkeä työllistävä listaamaton yritys. IASB esittää, että kukin valtio voi tehdä tarkemman määrittelyn esimerkiksi liikevaihdon ja henkilöstömäärän arvoilla (Räty 2007, 23).

3.2 IFRS for SMEs -normiston tarpeellisuus

Listaaamattomien yritysten tilinpäätösten käyttäjiä ovat Suomelan ja Tiihosen (2007, 26) mukaan yrityksen omistajataho, rahoittaja ja verottaja, joten tilinpäätösinformaation käyttäjien tarpeet eroavat listattujen yhtiöiden tilinpäätösinformaation käyttäjien tarpeista. IASB perustelee IFRS for SMEs -normiston tarpeellisuutta vertailukelpoisuudella. Tilinpäätöksen käyttäjät, kuten sijoittajat, voivat paremmin vertailla tilinpäätöksiä, kun yritykset noudattavat samoja tilinpäätösstandardeja. IASB:n mukaan sekä rahoittajat että yritykset hyötyvät kansainvälisistä standardeista, sillä pääomat kohdentuvat tehokkaammin ja standardit vaikuttavat myös pääoman hintaan. (Räty 2007, 22.)

Räty (2007, 22) toteaa, että edellä mainitut perustelut koskevat enemmän listayhtiöitä kuin listaamattomia yrityksiä, ja hän luettelee seuraavia syitä, joihin listaamattomat yritykset tarvitsevat kansainvälistä tilinpäätöstä:

- Rahoituslaitokset rahoittavat ulkomaalaisia yrityksiä, ja lainapäätöstä ja -ehtoja tehtäessä ne turvautuvat tilinpäätösinformaatioon.

- Tavaran- ja palveluntoimittajat arvioivat ostajan luottokelpoisuutta, ja kansainvälisiä luottoluokitusjärjestelmiä pyritään kehittämään.
- Venture Capital -rahoittajat etsivät kasvukykyisiä pk-yrityksiä.
- Pk-yrityksillä on ulkopuolisia sijoittajia, jotka eivät ole mukana yrityksen operatiivisessa toiminnassa, joten pk-yritysten rahoituksessa kansainvälisillä lähteillä on yhä suurempi merkitys.

3.3 Suunniteltuja helpotuksia IFRS for SMEs -standardeihin

IFRS for SMEs:ssä yleiset peruseriaatteet ovat samat kuin varsinaisessa IFRS:ssä, mutta teknisesti vaikeita sääntöjä on yksinkertaistettu ja vaihtoehtoisia menettelyjä on karsittu (Räty 2007, 22). Standardiluonnos sisältää useita helpotuksia, ja joitakin laajan IFRS:n osa-alueita on jätetty kokonaan pois. Suomela ja Tiihonen (2007, 27) esittävät, että merkittävin helpotus on se, ettei listaamattomien yritysten tarvitse laatia segmentti- ja osavuosisiraportteja. Myöskään osakekohtainen tulostunnusluvun esittäminen ei ole pakollista.

Rädyn (2007, 24) mukaan helpotuksia laskentasäännöissä listaamattomille yrityksille ovat kaikkien tutkimus- ja kehitysmenojen kirjaaminen vuosikuluiksi, rahoitusinstrumenttien yksinkertaisempi luokittelu ja yksinkertaistettu menettely suojauslaskennassa. Myös tuloverojen laskennassa ja etuuspohjaisissa eläkejärjestelyissä on yksinkertaistetut laskentamenettelyt. Lisäksi pk-IFRS:ään siirryttäessä vaaditaan vähemmän historiatietoja kuin siirryttäessä laajaan IFRS:ään.

IASB on katsonut, ettei joitakin standardeja tarvitse sisällyttää pk-yrityksille suunnattuun IFRS:ään ollenkaan, sillä ne ovat harvinaisia listaamattomien yritysten liiketoiminnassa. Näitä aihealueita ovat muun muassa hyperinflaatio (IAS 29), osakeperusteiset maksut (IFRS 2), biologiset hyödykkeet (IAS 41), osavuosisikatsaus (IAS 34), vuokrasopimukset vuokralle antajan tilinpäätöksessä (IAS 17) ja tulos per osake (IAS 33). Jos nämä teemat tulevat ajankohtaiseksi, listaamattomien yritysten tulee noudattaa laajaa IFRS:ää näiltä osin. (Räty 2007, 24.)

4 IFRS FOR SMEs -STANDARDILUONNOKSEN SISÄLTÖ

Tässä luvussa käsitellään standardeja, jotka sisältyvät listaamattomille yrityksille suunnattuun IFRS-normistoon tilinpäätöksen laatijan näkökulmasta. Standardeja käsitellään varsinaisen IFRS:n sekä pk-yrityksille ja muille listaamattomille yrityksille suunnatun standardiluonnoksen mukaan, koska lopullista IFRS for SMEs -normistoa ei ole vielä tämän tutkimusprosessin alussa julkaistu ja standardeihin saattaa tulla muutoksia. Kansainvälistä kirjanpito- ja tilinpäätöskäytäntöä verrataan myös suomalaiseen vastaavaan käytäntöön kunkin standardin kohdalla.

Standardeja on valtavasti, ja ne ovat hyvin yksityiskohtaisia ja laajoja, joten niistä on valittu esitettäväksi keskeisimmät standardit, jotka koskevat listaamattomia yrityksiä. Näitä ovat Suomelan ja Tiïhosen (2007, 29–31) mukaan tilinpäätöksen esittäminen, aineellisten käyttöomaisuushyödykkeiden ja aineettomien hyödykkeiden arvostaminen, vuokrasopimukset, työsuhde-etuudet, rahoitusinstrumentit, liiketoimintojen yhdistämiset ja liikearvo, omaisuuserien arvon alentuminen ja niiden kirjaaminen, varaukset sekä laskennalliset verot.

4.1 Tilinpäätöksen esittäminen

Tilinpäätösten vertailukelpoisuuden varmistamiseksi IAS 1 -standardi määrittelee yleisesti, kuinka kansainvälinen tilinpäätös tulee esittää. Esittämisvaatimuksia sisältyy useisiin muihinkin IFRS-standardeihin, joissa käsitellään yksittäisten erien esittämistä. (Halonen ym. 2006, 121.)

IAS 1 (2004) esittää, että tilinpäätöksen tulee antaa oikea kuva yrityksen taloudellisesta asemasta ja tuloksesta sekä rahavirroista. Noudattamalla kaikkia IFRS-standardeja yritys ei käytännössä voi olla antamatta oikeaa kuvaa tilanteestaan. Tilinpäätöstä laadittaessa on noudatettava kaikkia IFRS-standardien vaatimuksia, jotta sitä voidaan pitää kansainvälisenä tilinpäätöksenä.

4.1.1 Laatomisperiaatteet

IAS 1 sisältää tilinpäätöksen laatimisperiaatteet. Nämä ovat toiminnan jatkuvuuden oletta-
mus, suoriteperuste, esittämistavan johdonmukaisuus, varojen ja velkojen tai tuottojen ja
kulujen netottamiseen liittyvät säännöt, olennaisuus ja erien yhdistäminen sekä vertailu-
tietojen esittäminen. (IAS 1 2004.)

Tilinpäätös laaditaan tavallisesti niin, että se perustuu toiminnan jatkuvuuteen. Yrityksen
johdon tulee arvioida yrityksen kykyä jatkaa toimintaansa. Jos toiminnan jatkuvuus on
epävarmaa, siitä on kerrottava tilinpäätöksessä. Tilinpäätös laaditaan suoriteperusteisesti
eli kirjaus merkitään sille päivälle, jona tavara tai palvelu vaihtaa omistajaa, lukuun otta-
matta rahavirtoja koskevaa informaatiota. Tilinpäätöksessä erät on esitettävä ja luokiteltava
samalla tavalla tilikaudesta toiseen. Esittämistapaa voi kuitenkin muuttaa, jos toisenlainen
tapa on asianmukaisempi. (IAS 1 2004.)

IAS 1 (2004) määrää, että varoja ja velkoja sekä tuottoja ja kuluja ei saa netottaa keske-
nään, vaan ne on esitettävä omina erinä, ellei jokin standardi salli tai vaadi netottamista.
Näin tulee tehdä, koska netottaminen heikentää tilinpäätöksen käyttäjien mahdollisuuksia
ymmärtää yrityksen asemaa, tulosta ja rahavirtoja. Kaikki olennaiset erät on esitettävä eril-
lisinä. Epäolennaisia eriä ei merkitä erikseen, vaan ne esitetään yhdistettyinä luonteeltaan
tai tarkoitukseltaan samankaltaisiin eriin. Kaikista tilinpäätöksessä esitettävistä luvuista on
kerrottava vertailutiedot edelliseltä vastaavalta ajanjaksolta.

4.1.2 Tilinpäätöksen sisältö

IAS 1:n ja IFRS for SMEs:n mukaan tilinpäätös on laadittava vähintään kerran vuodessa.
Tilinpäätös sisältää taseen, tuloslaskelman, oman pääoman muutoslaskelman, rahavirta-
laskelman ja liitetiedot. (Halonen ym. 2006, 121,123; IASB 2007.)

Tase esittää yrityksen varat, velat ja oman pääoman tietyllä ajanjaksolla. Taseessa esitettä-
vistä eristä ei ole tarkkaa kaavaa, mutta IAS 1 ja IFRS for SMEs luettelevat ne erät, jotka
on vähintään esitettävä. Taseeseen on lisättävä muita eriä ja otsikoita, jos ne ovat tärkeitä
yrityksen taloudellisen tilanteen arvioimisen kannalta. (Halonen ym. 2006, 131; IASB
2007, 32–33.) Taseen varat ja velat jaetaan lyhyt ja pitkäaikaisiin eriin, mutta ne voidaan
myös esittää likvidiyden perusteella, jos tällainen esittämisjärjestys antaa luotettavampaa

tietoa. Likvidi tarkoittaa sitä, kuinka helposti varat voidaan muuttaa rahaksi. (Halonen ym. 2006, 133.)

Tuloslaskelma kuvaa yrityksen varojen ja velkojen määrää tietyllä ajanjaksolla (IASB 2007, 37). Myöskään tuloslaskelmassa esitettävistä eristä ei ole tarkkaa kaavaa, vaan luetellaan ne erät, jotka on vähintään esitettävä, ja vaaditaan lisäämään eriä ja otsikoita jos ne ovat tärkeitä yrityksen taloudellisen tilanteen arvioimisen kannalta. (Halonen ym. 2006, 126; IASB 2007, 37–38.) Tavanomaisesta toiminnasta aiheutuneet tuotot ja kulut, kuten ostot ja palkat, esitetään erillään muista tuotoista ja kuluista. Epätavanomaisia tuottoja ei sisällytetä liikevaihtoon vaan liiketoiminnan muihin tuottoihin. (Halonen ym. 2006, 126.) IFRS for SMEs -standardiluonnos sisältää helpotuksia joidenkin tilinpäätöserien esittämipaikasta (Suomela & Tiuhonen 2007, 27).

Oman pääoman muutoslaskelma osoittaa tilikauden voiton tai tappion. Se sisältää myös tilikaudella kirjatut tuotot ja kulut, omistajille jaetut osingot ja muut liiketoimet omistajien kanssa sekä investointien määrän (riippuen kumpi laskelma valitaan). (IASB 2007, 40.) Laskelma voidaan laatia kahdella tavalla: joko esitetään kaikki oman pääoman muutokset tai vain ne muutokset, jotka eivät aiheudu liiketoimista omistajien kanssa. Suppeammassa laskelmassa ei esitetä kauden avaavaa ja päättävää omaa pääomaa, mutta siinä on esitettävä IAS 1:n vaatimat tiedot liitetiedoissa. Valittua tapaa tulee noudattaa tilikaudesta toiseen. (Halonen ym. 2006, 136–137.)

Rahavirtalaskelma antaa tilinpäätöksen käyttäjälle tietoa yrityksen rahavarojen määrästä ja ajoittumisesta sekä siitä, mihin tarkoitukseen varoja käytetään. Rahavirtalaskelmassa rahavirrat jaetaan liiketoiminnan, investointien ja rahoituksen rahavirtoihin. Liiketoiminnan rahavirtoihin kuuluvat kaikki erät, jotka eivät ole investointien tai rahoituksen rahavirtoja. (Halonen ym. 2006, 141.)

Liitetietoihin on sisällytettävä tiivistelmä tärkeimmistä laatimisperiaatteista ja muu selittävä informaatio. Liitetiedoissa on myös annettava lausuma siitä, että IFRS-standardeja noudatetaan kokonaisuudessaan. (Halonen ym. 2006, 122; IASB 2007, 49.)

4.1.3 Keskeiset erot suomalaisen käytäntöön

Suomen kirjanpitoasetuksessa määritellään tarkasti tase- ja tuloslaskelma kaavat, mutta IFRS:ssä niitä ei määritellä vaan luetellaan ne erät, jotka on vähintään esitettävä. Satunnaisia eräiä ei esitetä tuloslaskelmassa, koska IFRS ei tunne sellaista käsitettä. (Suomela & Tiihonen 2007, 27.) Kirjanpitolain mukaan taseen otsikot ovat vastaavaa ja vastattavaa, kun taas IFRS:ssä käytetään termejä varat sekä oma pääoma ja velat (Halonen ym. 2006, 131–132).

Suomen kirjanpitosäännökset eivät vaadi oman pääoman muutoslaskelmaa kuten IFRS vaatii. Suomessa, lukuun ottamatta niin sanottuja pienyhtiöitä, yritysten on laadittava rahavirtalaskelma ja hallituksen toimintakertomus. IFRS taas vaatii myös pienyhtiöiltä rahavirtalaskelman, mutta ei vaadi keneltäkään toimintakertomusta, vaikkakin suosittelee sen laatimista. Tosin yritykset, jotka laativat tilinpäätöksensä IFRS:n mukaisesti, joutuvat kuitenkin noudattamaan Suomen kirjanpitolainsäädäntöä ja laatimaan toimintakertomuksen, jos ne ylittävät tietyt koko rajoitukset. (Halonen ym. 2006, 122–123.) Merkittävä ero suomalaisen ja kansainvälisen tilinpäätöksen välillä on myös liitetietojen määrä. IFRS-tilinpäätöksen liitetiedoissa annettava informaatio on huomattavasti laajempaa ja yksityiskohtaisempaa suomalaisiin liitetietoihin verrattuna (Suomela & Tiihonen 2007, 28).

4.2 Aineellisten ja aineettomien käyttöomaisuushyödykkeiden arvostus

Aineellisilla käyttöomaisuushyödykkeillä tarkoitetaan IAS 16:n (2003) mukaan aineellisia hyödykkeitä, joita käytetään tavaroiden valmistamiseen tai palvelujen tuottamiseen. Niitä voidaan myös vuokrata ulkopuolisille tai käyttää hallinnollisiin tarkoituksiin. Esimerkkejä tällaisista hyödykkeistä ovat tuotantokoneet, kiinteät kalusteet ja moottoriajoneuvot. IAS 38 (2003) määrittelee, että aineettomat käyttöomaisuushyödykkeet ovat yksilöitävissä olevia ei-monetaarisia omaisuuseriä, joilla ei ole aineellista olomuotoa. Liikearvo on myös aineeton hyödyke, mutta se käsitellään eritavalla kuin IAS 38:n mukaiset aineettomat hyödykkeet (ks. Liiketoimintojen yhdistämiset ja liikearvo s.18–19).

Suomalaisen käytännön mukaan aineellinen ja aineeton omaisuushyödyke kirjataan taseeseen arvostettuna hankintamenoa, josta on vähennetty kertyneet poistot. IAS 16:n (2003) ja IAS 38:n (2003) mukaan aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden paitsi liikearvon

arvotusmallin voi valita sen jälkeen kun ne ovat hankintahetkellä kirjattu taseeseen varoiksi hankintamenoa arvostettuna.

Käyvän arvon mallissa käyttöomaisuus uudelleen arvostetaan säännöllisesti eli taseeseen kirjataan uudelleenarvostuspäivän käypä arvo vähennettynä kertyneillä poistoilla ja arvon alentumisilla. Käyttöomaisuuden kirjanpitoarvon alentuminen ja arvonlisääntyminen kirjataan tulosvaikutteisesti ja arvonmuutos merkitään myös suoraan oman pääoman erään, joka on nimeltään uudelleenarvostusrahasto. Käypään arvoon arvostetusta käyttöomaisuudesta on suoritettava arvonalentumistesti jos merkkejä arvonalentumisesta ilmenee (ks. luku 4.6 Omaisuuserien arvonalentuminen ja niiden kirjaaminen). Hankintamenomenetelmässä, käyttöomaisuus merkitään taseeseen hankintamenona, josta on vähennetty kertyneet poistot ja arvonalentumistappiot kuten suomalaisessa tilinpäätöskäytännössä (IAS 16 2003; IAS 38 2003).

Hankintamenomallin mukaisesti arvostetusta aineellisista käyttöomaisuushyödykkeistä tehdään poistot alkuperäisestä hankintamenosta hyödykkeen taloudellisen vaikutusajan kuluessa. Uudelleenarvostusmallin mukaisesti arvostetusta aineellisesta hyödykkeestä poistot kirjataan tuloslaskelmaan, uudelleenarvostukseen perustuvasta käyvästä arvosta. Poistojen kirjaaminen kuluksi aloitetaan siitä hetkestä lähtien, kun omaisuusesine alkaa tuottaa yritykselle taloudellisia hyötyjä. (IAS 16 2003.) Aineettomista hyödykkeistä kirjataan poistot, jos niiden taloudellinen vaikutusaika on rajallinen eli vaikutusaika on mahdollista arvioida. Poistoaikat määritellään arvioitujen taloudellisten vaikutusaikojen mukaan. Rajattomista aineettomista hyödykkeistä ei kirjata poistoja, koska ei ole olemassa ennakoitavissa olevaa rajaa sille ajanjaksolle, jonka aikana hyödykkeiden odotetaan kerryttävän yritykselle nettorahavirtaa. (IAS 38 2003.)

4.3 Vuokrasopimusten käsittely

Tässä luvussa käsitellään vuokrasopimuksia vuokranottajan näkökulmasta. Standardiluonnoksessa ei ole määritystä, kuinka rahoitusleasingsopimuksia käsitellään vuokranantajan näkökulmasta, koska listaamattomat yritykset eivät yleensä toimi leasing-sopimusten vuokranantajaosapuolina, vaan sellaisina toimivat rahoituslaitokset. Jos listaamattomat yritykset kuitenkin ovat vuokranantajia, leasing-sopimukset tulee käsitellä IAS 17:n mukaan. (Suomela & Tiuhonen 2007, 28.)

IAS 17:n ja standardiluonnoksen mukaan vuokrasopimukset ovat sopimusten sisällön mukaan joko rahoitusleasingsopimuksia tai muita vuokrasopimuksia. Se, kumpaan luokkaan sopimus kuuluu, vaikuttaa sopimuksen käsittelyyn kirjanpidossa ja tilinpäätöksessä. IFRS for SMEs määrittelee, että rahoitusleasingsopimuksia ovat sellaiset sopimukset, joissa hyödykkeen taloudelliset riskit ja edut siirtyvät vuokralle ottajalle. Vuokrasopimukset, joissa riskit ja tuotot jäävät vuokran antajalle ovat aina muita vuokrasopimuksia. Vuokrasopimusten luokittelulla varmistetaan tilinpäätösten vertailukelpoisuus. Koska rahoitusleasingsopimuksilla vuokratut hyödykkeet on aina esitettävä taseessa varoina ja velkoina, yhtiöiden tilinpäätökset ovat vertailukelpoisempia. (Halonen ym. 2006, 251; IASB 2007, 126.)

Rahoitusleasingsopimuksissa on kyse tuotantovälineiden tai muiden hyödykkeiden vuokraamisesta. Käytännössä leasingsopimukset tehdään useimmiten rahoitusyhtiön kanssa, ja ne ovat pitkäkestoisia. Niillä voi olla merkittäviä vaikutuksia yrityksen taseeseen, joten leasingjärjestelyistä on annettava ulkopuolisille lisätietoa tilinpäätöksessä. (Halonen ym. 2006, 251.)

IAS 17:n mukaan vuokralle ottaja kirjaa rahoitusleasingsopimuksella hankitun hyödykkeen taseeseen varoiksi ja veloiksi summana, joka vastaa vuokrakohteen alkamisajankohdan käypää arvoa tai tätä alemmaa tulevien leasingmaksujen nykyarvoa. Nykyarvo saadaan diskonttaamalla vuokraerät sopimuksen alkamishetkeen. Standardiluonnoksen mukaan leasingsopimukset arvostetaan aina käypään arvoon, jolloin diskonttausta ei käytetä. Vuokrakohteesta, joka on merkitty taseeseen varoiksi, kirjataan poistot kuten omassa omistuksessa olevasta hyödykkeestä. Poistot merkitään tuloslaskelmaan kuluiksi. Leasingvuokrasta kirjataan myös korkokulut eli rahoitusmenot, jotka jaksotetaan tuloslaskelmaan kuluksi. Muut vuokrasopimukset kirjataan tuloslaskelmaan kuluksi yleensä tasasuurina erinä vuokra-ajalle (Halonen ym. 2006, 265–266, 269; IASB 2007, 128.)

Suomalaisen säännösten mukaan kaikki vuokrasopimukset käsitellään kuten muut vuokrasopimukset IAS 17:sta eli vuokralle ottajan tuloslaskelmaan kuluksi ja vuokralle antajan tuloslaskelmaan tuotoksi. Kirjanpitolain mukaan rahoitusleasingsopimukset ovat mahdollisia vain luottolaitosten konsernitilinpäätöksissä ja IFRS-tilinpäätöksiä laativilla yrityksillä. (Halonen ym. 2006, 259.)

4.4 Työsuhde-etuudet

4.4.1 Työsuhde-etuuksien ryhmittely

IFRS-normistossa on kolme työsuhde-etuuksia käsittelevää standardia. IAS 19 käsittelee kaikkien työsuhde-etuuksien kirjaamista, IAS 26 vain eläkekassojen ja eläkesäätiöiden kirjanpitoa ja raportointia ja IFRS 2 osakeperusteisesti maksettavia liiketoimia kuten optioita. (Halonen ym. 2006, 293.) Tässä työssä käsitellään IAS 19 -standardia.

IAS 19 määrittelee, kuinka työnantajat kirjaavat työsuhde-etuudet kirjanpitoonsa ja miten ne esitellään tilinpäätöksessä. Työsuhde-etuudet ovat IAS 19:n mukaan yrityksen eri muodoissa antamia vastikkeita henkilöstön työsuorituksista, ja ne jaetaan neljään ryhmään:

- lyhytaikaiset työsuhde-etuudet
- työsuhteen päättymisen jälkeiset työsuhde-etuudet
- muut pitkäaikaiset työsuhde-etuudet
- irtisanomisen yhteydessä suoritettavat työsuhde-etuudet. (IAS 19 2003.)

Lyhytaikaisia etuuksia ovat mm. palkat ja sosiaaliturva, jotka erääntyvät maksettavaksi kahdentoista kuukauden kuluessa sen tilikauden päättymisestä, jonka aikana etuuden perustana oleva työ on suoritettu. Lyhytaikaiset työsuhde-etuudet tulee kirjata kuluksi tuloslaskelmaan, kun henkilö on suorittanut kyseisiä etuuksia vastaavan työn. Työsuhteen päättymisen jälkeisiä etuuksia ovat eläkkeet, jotka tulevat maksettavaksi työsuhteen päättymisen jälkeen. Muita pitkäaikaisia etuuksia ovat lomat ja sapattivapaat, jotka eivät eräänny maksettavaksi kokonaisuudessaan sen tilikauden päättymisen jälkeen, jonka aikana etuuden perustana oleva työ on suoritettu (IAS 19 2003.) Työsuhteen päättymisen jälkeisiä etuuksia käsitellään tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

4.4.2 Maksu- ja etuuspohjaiset eläkejärjestelyt

Työsuhteen päättymisen jälkeisiä etuuksia koskevat järjestelyt luokitellaan maksupohjaisiin ja etuuspohjaisiin eläkejärjestelyihin yrityksen velvoitteen perusteella. Maksupohjaisissa eläkejärjestelyissä yritys suorittaa tilikaudella kiinteitä maksuja erilliselle eläkkeen järjestävälle taholle (rahastolle) eikä yrityksellä ole velvollisuutta suorittaa myöhemmin lisämaksuja tilikaudelta vaikka rahastolla ei olisi riittävästi varoja työsuhde-etuuksien suorittamiseen. (IAS 19 2003.) Maksupohjaisissa järjestelyissä ei tarvita

vakuutusmatemaattisia laskelmia (arvostamismenetelmiä) kuten etuuspohjaisissa järjestelyissä, joten niiden käsittely on yksinkertaista. Maksupohjaisista järjestelyistä aiheutuvat menot kirjataan kuluksi tuloslaskelmaan silloin kun ne syntyvät, ja mahdollinen siirtovelka tai siirtosaaminen kirjataan taseeseen. (Halonen ym. 2006, 294–295; Suomela & Tiihonen 2007, 29.)

Etuuspohjaisissa eläkejärjestelyissä vastuu ei rajoitu suoritettuun maksuun vaan yritys voi olla myöhemmin maksuvelvollinen rahastolle yrityksen henkilöstön työsuorituksista (IAS 19). Etuuspohjaiset järjestelyt ovat maksupohjaisia järjestelyitä monimutkaisempia, sillä niistä on hankittava vakuutusmatemaattiset laskelmat, joiden perusteella tilinpäätökseen kirjataan kulu ja velka tai omaisuuserä. Vakuutusmatemaattiset voitot ja tappiot ovat myös mahdollisia. Laskelmia tarvitaan lopullisen eläkevelvoitteen ja menojen määrittämiseen, sillä ne saatetaan suorittaa vasta kymmenien vuosien päästä tilikauden päättymisestä. Laskelmissa, jotka laaditaan vuosittain tilinpäätöshetkellä, ennustetaan taulukoiden avulla muun muassa henkilöstön työkyvyttömyyden alkavuutta, kuolleisuutta ja tulevaa palkkatasoa. (Halonen ym. 2006, 297, 302.)

Etuuspohjaisissa järjestelyissä tuloslaskelmaan kirjattava kulu poikkeaa maksupohjaisesti määritellystä määrästä. Vakuutusmatemaattisesti laskettu tuloslaskelman eläkekulu määräytyy seuraavien komponenttien nettovaikutuksen perusteella:

- tilikauden työsuoritukseen perustuvat menot
- korkomenot
- järjestelyyn kuuluvien varojen odotettavissa oleva tuotto
- vakuutusmatemaattiset voitot ja tappiot
- takautuvaan työsuoritukseen perustuvat menot
- järjestelyn supistamisen tai velvoitteen täyttämisen vaikutukset. (Halonen ym. 2006, 294–299.)

Etuuspohjaisiin järjestelyihin kuuluvat varat arvostetaan käypään arvoon, joka tulee määrittää säännöllisesti. Taseeseen kirjataan eläkejärjestelyn taloudellisen aseman osoittama velka- tai omaisuuserä, joka on seuraavien erien nettomääräinen kokonaissumma:

- + järjestelystä johtuvan velvoitteen nykyarvo
- vähennettynä järjestelyyn kuuluvien varojen käyvällä arvolla
- + lisättyinä vakuutusmatemaattisilla voitoilla ja vähennettynä vakuutusmatemaattisilla tappioilla siltä osin, kun niitä ei ole vielä kirjattu tuloslaskelmaan,

- vähennettynä takautuvaan työsuoritukseen perustuvilla kirjamaattomilla menoilla. (Halonen ym. 2006, 294, 301–302.)

Useimpien suomalaisten listaamattomien yritysten työsuhde-etuudet perustuvat maksupohjaisiin järjestelyihin (Suomela & Tiihonen 2007, 29). Jos pk-yrityksillä kuitenkin on käytössään etuuspohjaisia eläkejärjestelyjä, niiden ei tarvitse standardiluonnoksen mukaan käyttää niin monimutkaisia laskentamenettelyjä kuin IAS 19 vaatii (Räty 2007, 24). Tämän vuoksi tässä luvussa ei käsitellä etuuspohjaisia eläkejärjestelyitä tarkemmin.

Suomalainen työeläkejärjestelmä (lakisääteinen työeläke, TyEL), johon suurin osa listaamattomien yritysten eläkejärjestelyistä kuuluu, on maksupohjainen, kun työeläkejärjestely hoidetaan ulkopuolisessa vakuutusyhtiössä, ja etuuspohjainen, kun se on järjestetty yhtiön omassa eläkesäätiössä tai eläkekassassa. Etuuspohjaisista työsuhde-etuuksista ei ole Suomessa erityisiä säännöksiä. Suomessa palkat ja muut henkilöstökulut kirjataan kuluksi silloin, kun ne syntyvät. (Suomela & Tiihonen 2007, 29.)

4.5 Liiketoimintojen yhdistämiset ja liikearvo

IFRS 3 Yritysten yhteenliittymät -standardi määrittelee hankittujen yhtiöiden ja liiketoimintojen yhdistämisen sekä liikearvon kirjanpidollisen käsittelyn. Lähtökohtana on, että yritysten tai liiketoimintojen yhdistäminen konserniin tehdään hankintamenomenetelmää soveltamalla. Hankitun yrityksen aikaisempia tasearvoja ei käytetä, vaan yrityksen yksilöitävissä olevat varat, velat ja ehdolliset velat arvostetaan yrityksen hankinta-ajankohdan käypään arvoon. Näin ollen myös hankitun yrityksen taseessa oleva liikearvo poistuu hankitun yrityksen nettovaroista. Liiketoimintojen yhdistämisen hankintameno kohdistetaan edellä mainituille tase-erille. Se, mitä jää jäljelle kun hankintamenoa on kohdistettu, muodostaa liikearvon. Toisin sanoen kun hankintameno ylittää yrityksen nettovarallisuuden käyvän arvon, erotus muodostaa liikearvon. (Halonen ym. 2006, 55,57, 83; Suomela & Tiihonen 2007, 29.)

Liiketoimintojen yhdistämisessä syntynyt liikearvo tulee aktivoida, eikä siitä saa kirjata vuosittain suunnitelman mukaisia poistoja, vaan arvonalentumista tulee testata IFRS 3:n mukaan vähintään vuosittain, mutta IFRS for SMEs -standardiluonnoksen mukaan vain silloin kun merkkejä arvonalentumisesta ilmenee. (Halonen ym. 2006, 84; Suomela &

Tiihonen 2007, 29.) Arvon alentumista ja sen kirjaamista on käsitelty seuraavassa alaluvussa 4.6 Omaisuuserien arvonalentumiset ja niiden kirjaaminen.

Suomalaisessa tilinpäätöskäytännössä liikearvon aktivoiminen ei ole pakollista. Jos liikearvoa ei aktivoida, se kirjataan poistoina kuluksi. Suomessa ei vaadita vuosittaisia arvonalentumistestauksia taseeseen aktivoidusta liikearvosta eikä Suomen tilinpäätöksissä anneta kovin paljoa tietoa yrityshankinnoista, mutta IFRS vaatii arvonalentumistestaukset ja laajat ja tarkat liitetiedot yrityshankinnoista. (Halonen ym. 2006, 56–58; Suomela & Tiihonen 2007, 29.)

4.6 Omaisuuserien arvon alentuminen ja niiden kirjaaminen

IAS 36 -standardin tarkoituksena on estää omaisuuserien merkitseminen taseeseen suurempaan arvoon kuin niistä kerrytettävissä oleva rahamäärä on. Standardi myös määrittää, kuinka arvonalentumistestauksessa tarvittava omaisuuseristä kerrytettävissä oleva rahamäärä lasketaan. (Deloitte & Touche Oy 2002, 73.) Kerrytettävissä oleva rahamäärä on joko hyödykkeen käypä arvo (vähennettynä myynnistä aiheutuvilla menoilla) tai sitä korkeampi käyttöarvo eli rahavirta, joka hyödykkeestä saadaan sen vaikutusajan päättyessä, kun sitä käytetään yrityksen toiminnassa (Halonen ym. 2006, 375). Tätä rahamäärää verrataan omaisuuserän kirjanpitoarvoon, ja jos kirjanpitoarvo on suurempi kuin ko. rahamäärä, erotus eli arvonalentumistappio merkitään tuloslaskelmaan kuluksi. Jos käypä arvo on myöhemmin kirjanpitoarvoa suurempi, arvonalentumistappio perutaan. Liikearvon arvonalentumistappiota ei kuitenkaan saa koskaan perua. (Suomela & Tiihonen 2007, 29.)

Taseen omaisuuseriä, joita arvonalentumistestaukset koskevat, ovat hankintamenon sijaan käypään arvoon arvostetut aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet (mm. maa-alueet, rakennukset, koneet ja kalusto), aineettomat hyödykkeet (mm. liikearvo, aktivoidut tuotemerkit ja patentit), sijoituskiinteistöt sekä sijoitukset tytärosakkuus- ja yhteisyrityksiin. Näiden hyödykkeiden arvonalentumistestaus on tehtävä aina, jos merkkejä omaisuuserän arvonalentumisesta ilmenee. IAS 36:n mukaan liikearvon ja muiden taloudelliselta vaikutusajaltaan rajoittamattomien aineettomien hyödykkeiden (ts. hyödykkeet, joista ei kirjata poistoja) arvonalentumistestaus on kuitenkin tehtävä vuosittain, vaikka merkkejä arvonalentumisesta ei ilmenisikään, mutta standardiluonnoksen mukaan sitä ei tarvitse tehdä vuosittain vaan ainoastaan silloin kun on olemassa viitteitä arvonalentumisesta. Tällaisia viitteitä ovat esimerkiksi liikearvoa tuottaneessa yhteenliittymässä hankitun yrityksen

odotettua huonompi taloudellinen tulos tai markkinaolosuhteissa tapahtuneet muutokset. (Halonen ym. 2006, 370, 372; Suomela & Tiihonen 2007, 29.)

Kuten monet IFRS-standardit myös IAS 36 -standardin määräykset ovat paljon yksityiskohtaisempi kuin vastaava suomalainen käytäntö. Suomessa säännöksiä arvonalentumistappioiden kirjaamisesta on hyvin vähän. Kirjanpitolaki edellyttää, että aineellisesta ja aineettomasta hyödykkeestä kirjataan arvonalennus tulosvaikutteisesti, jos tulevaisuudessa hyödykkeen kerryttämän tulon arvioidaan olevan pysyvästi kirjanpitoarvoa pienempi. IFRS:n mukaan arvonalentumistappiot on kirjattava, vaikka ne olisivat tilapäisiä, mutta suomalaisessa käytännössä ne kirjataan vain jos ne ovat pysyviä. (Halonen ym. 2006, 370–371.) Suomessa ei määritellä, kuinka usein ja missä olosuhteissa aineellisen ja aineettoman hyödykkeen arvonalentumista on arvioitava. Meillä ei myöskään ole ohjeistusta, siitä kuinka arvonalentumisen suuruus määritellään, kun taas IFRS:ssä siitä on tarkat ohjeet. (Halonen ym. 2006, 37.)

4.7 Rahoitusinstrumenttien arvostaminen

IFRS-normisto sisältää runsaasti rahoitusinstrumentteja koskevaa sääntelyä. Halosen ym. (2006, 327–330) mukaan niitä koskevat ohjeistukset sisältyvät IAS 32 ja IAS 39. Standardit käsittelevät myös suojauslaskentaa. Tässä alaluvussa käsitellään rahoitusinstrumenttien luokittelua ja arvostusta lyhyesti, koska instrumenttien laaja käsittely ei ole tutkimuksen kannalta oleellista.

Rahoitusinstrumentit määritellään sopimuksiksi, jotka synnyttävät toiselle yritykselle rahoitusvaroihin kuuluvan erän ja samalla toiselle yritykselle rahoitusvelan tai oman pääoman ehtoisen instrumentin (IASB 2007, 63). Haaramo ja Rätty (2009) esittävät, että rahoitusinstrumentin liikkeeseenlaskijan on luokiteltava instrumentti vieraaksi tai omaksi pääomaksi kun se kirjataan kirjanpitoon ensimmäisen kerran.

Rahoitusvarat jaetaan IAS 39 mukaan neljään luokkaan, joista riippuu niiden arvostusperiaate. Ensimmäinen luokka on käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat ja -velat, joka jaetaan kaupankäyntitarkoituksessa pidettäviin (käteisvarat) ja laatijan niin valitessa käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviin varoihin ja velkoihin. Toinen luokka sisältää eräpäivään asti pidettävät varat, jotka ovat vieraan pääoman ehtoisia arvopapereita kuten ostovelat ja joukkovelkakirjalainat. Kolmannen ja neljännen luokan

muodostavat lainat ja muut saamiset (mm. rahalaina ja myyntisaaminen) sekä myytävissä olevat rahoitusvarat (varat, joita ei voida luokitella edellä käsiteltäviin ryhmiin). (Haaramo & Rätty 2009.)

Suomalaisen laskentakäytännön mukaan rahoitusinstrumentit arvostetaan hankintamenoon tai sitä alempaan todennäköiseen arvoon. IFRS:n mukaan rahoitusvaroihin ja -velkoihin kuuluva erä arvostetaan ensimmäistä kertaa kirjanpitoon merkittäessä hankintamenoon, joka on hankintahetken markkinahintoihin perustuva käypä arvo. Rahoitusvarojen myöhempi arvostaminen riippuu, siitä mihin luokkaan vara kuuluu. IFRS-normiston mukaan kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät varat arvostetaan käypään arvoon tulosvaikutteisesti kun taas myytävissä olevat rahoitusvarat arvostetaan käypään arvoon tasevaikutteisesti. (Haaramo & Rätty 2009.) Pk-IFRS-standardiluonnoksen mukaan yllä mainitut varat arvostetaan aina käypään arvoon tulosvaikutteisesti (IASB 2007, 65).

IAS 39:n ja pk-IFRS-standardiluonnoksen mukaan eräpäivään asti pidettävät varat sekä lainat ja muut saamiset arvostetaan jaksotettuun hankintamenoon. Jaksotetun hankintamenon laskemisessa käytetään efektiivisen koron menetelmää. Efektiivinen korko tarkoittaa sisäistä korkoa, jolla rahoitusinstrumentin tulevaisuuden kaikki arvioidut vastaiset maksut tulevat täsmälleen yhtä suureksi rahoitusvaroihin tai -velkoihin kuuluvan erän kirjanpitoarvon kanssa. Yrityksen lyhytaikaiset saamiset, kuten myyntisaamiset joihin ei liity sopimusta koron kertymisestä, arvostetaan alkuperäisen laskun mukaiseen määrään. Hankintamenoon arvostetaan sellaiset rahoitusvarat, joita ei arvosteta käypään arvoon eikä niillä ole kiinteää eräpäivää. Tällaisia ovat erityisesti oman pääoman ehtoiset instrumentit, kuten osakkeet, joille ei ole saatavissa toimivilta markkinoilta noteerattua hintaa. (Haaramo & Rätty 2009; IASB 2007, 65–66, 69.)

Käypään arvoon arvostetuista rahoitusinstrumenteista on tehtävä arvonalentumistesti. Yritysjohdon tulee arvioida jokaisena tilinpäätöspäivänä onko objektiivista näyttöä sille, että rahoitusvaran kirjanpitoarvo on alentunut. Arvonalentuminen tehdään aina tulosvaikutteisesti ja perutaan jos se myöhemmin pienenee. (Haaramo & Rätty 2009; IASB 2007, 69.)

IAS 32 määrittelee myös pääomalainan kirjauksen. Leppiniemen (2002) mukaan pääomalainaa voidaan hankkia lisäämään omaa pääomaa kun tappiot ovat sitä vähentäneet. Se sopii erityisesti nopeasti kehittyvien, kasvavien ja kansainvälistyvien yritysten rahoitukseen.

Leppiniemi (2002) esittää, että taloudelliselta luonteeltaan pääomalaina on velkaa ja siihen liittyy muun muassa ennakolta sovittu takaisinmaksuvelvollisuus. Pääomalainalla on muita velkoja huonompi etuoikeusasema. Suomalaisen käytännön mukaan pääomalainat esitetään taseen oman pääoman ryhmän viimeisenä eränä, koska osakeyhtiölain mukaan osakeyhtiön oma pääoma voi muodostua sidotusta ja vapaasta omasta pääomasta sekä pääomalainoista. IAS 32 taas määrittää pääomalainan rahoitusvelaksi ja vaatii pääomalainan kirjaamista vie-raaseen pääomaan, mikä vaikuttaa taserakenteeseen.

4.8 Varaukset

IFRS:ssä erotellaan varaukset sekä ehdolliset velat ja varat. Varauksella tarkoitetaan IAS 37:n ja IFRS for SMEs -standardiluonnoksen mukaan velkaa, jonka toteutumisaikajankohdasta tai määrä on epävarma. (Halonen ym. 2007, 415; Suomela & Tiihonen 2007, 30.) Varauksia voivat olla mm. tappiolliset sopimukset, uudelleenjärjestelyvaraukset, takuut sekä hyvittämisperiaatteet (Deloitte & Touche 2002, 77–78). ”Velka puolestaan on aikaisempien tapahtumien seurauksena syntynyt olemassa oleva velvoite, jonka täyttäminen edellyttää taloudellista hyötyä ilmentävien voimavarojen siirtymistä pois yhteisöstä” (Suomela & Tiihonen 2007, 30). Ehdollinen velka on kyseessä, kun velvoite on olemassa, mutta varauksen muut kirjaamisedellytykset eivät täyty. (Halonen ym. 2006, 418.) Nämä edellytykset on esitetty tämän alaluvun seuraavassa kappaleessa.

Varaukset merkitään taseeseen silloin, kun yritykselle on syntynyt aikaisemman tapahtuman seurauksena olemassa oleva velvoite. On myös oltava todennäköistä, että velvoitteen täyttäminen edellyttää taloudellista hyötyä ilmentävien voimavarojen siirtymistä pois yrityksestä ja, että velvoitteen suuruus on luotettavasti arvioitavissa. Taseeseen merkittävästä varauksen määrästä standardi ei anna yksityiskohtaista ohjeistusta, vaan varauksen määrä on johdon paras arvio menoista tilinpäätöshetkellä. Varausta ei saa käyttää muuta kuin niiden menojen kattamiseen, joita varten varaus on tehty, jotta ei piilotettaisi kahden erilaisen tapahtuman vaikutuksia. (Halonen ym. 2006, 420, 423–424, 426.)

Suomen kirjanpitolain määritelmä pakollisesta varauksesta on lähes samanlainen kuin IAS 37:ssä ja standardiluonnoksessa. Esimerkiksi varauksen määrä perustuu kaikkien mukaan johdon arvioon. Kansainvälisen tilinpäätöksen varauksen kirjaamisedellytykset ovat kuitenkin tiukemmat. Esimerkiksi uudelleenjärjestelyvaraus, jossa yhteisö myy tai lakkauttaa toiminnan voidaan kirjata vasta kun päätös on julkinen, kun taas Suomessa se saadaan

kirjata jo hallituksen päätöksen perusteella. IFRS:ssä ei saa kirjata vapaaehtoisia varauksia kuten Suomessa, koska ne eivät täytä velan kirjaamisedellytyksiä (Halonen ym. 2006, 416–417; Suomela & Tiihonen 2007, 30).

4.9 Laskennalliset verot

Pk-IFRS-standariluonnoksen laskennalliset verot perustuvat IAS 12-standardin säännöksiin. (Suomela & Tiihonen 2007, 30.) Verotettavaan tuloon perustuvan veron lisäksi tilinpäätökseen on kirjattava laskennallinen verovelka tai laskennallinen verosaaminen, jotta veron määrä ei olisi vaillinainen. IAS 12:sta taselähtöisen ajattelutavan mukaan laskennallinen verovelka tai laskennallinen verosaaminen kirjataan kaikista veronalaisista väliaikaisista eroista, jotka tarkoittavat varojen ja velkojen kirjanpidossa poistamattoman hankintamenon ja verotuksessa poistamattoman hankintamenon välisiä eroja. (Halonen ym. 2006, 190.)

Veronalaisista väliaikaisista eroista aiheutuu laskennallista verovelkaa, eli tulevaisuudessa joudutaan maksamaan lisää veroja. Verotuksessa vähennyskelpoisista väliaikaisista eroista aiheutuu puolestaan laskennallista verosaamista, joka tulevaisuudessa luetaan yrityksen hyväksi. Jotta verosaaminen voidaan kirjata, on oltava todennäköistä, että yritys pystyy tulevaisuudessa tuottamaan verotettavaa tuloa, johon verosaamista voidaan hyödyntää. (Halonen ym. 2006, 192; Suomela & Tiihonen 2007, 30.)

Suomen säännöstö laskennallista veroista on sisällöltään samanlainen kuin IAS 12.

Kirjanpitolaki tosin perustuu tuloslaskelmalähtöiseen ajatteluun, IFRS puolestaan tase-lähtöiseen. Tuloslaskelmalähtöisessä lähestymistavassa on kirjattava laskennallinen vero kirjanpidollisen tuloksen ja verotettavan tulon välisestä erosta eli ajoituserosta, joka syntyy yhdellä tilikaudella ja kumoutuu seuraavilla tilikausilla. Kirjanpitolaki sallii kuitenkin tämän alaluvun ensimmäisessä kappaleessa esitetyn taselähtöisen ajattelun laskennallisissa verovelloissa ja verosaamisissa. Muita eroja on lähinnä liitetietovaatimuksissa. (Halonen ym. 2006, 191; Suomela & Tiihonen 2007, 30.)

5 TUTKIMUSMENETELMÄ

Tutkimustehtävä ja tutkittavana olevan ilmiön laatu ohjaavat tutkimusmenetelmän valinnassa. Laadulliseen tutkimukseen valitaan tarkkaan harkittu tutkimusjoukko, jolla on kokemuksia tutkittavasta ilmiöstä ja halu kertoa kokemuksistaan. (Metsämuuronen 2008, 8.) Eskolan ja Suorannan mukaan (2000, 18) harkinnanvarainen tutkimusjoukko on yleensä melko pieni, ja sitä pyritään analysoimaan mahdollisimman perusteellisesti. Tällaisen tutkimuksen luonteeseen kuuluu, että määrän sijasta keskitytään laatuun. Laadullisen tutkimuksen piirre on myös hypoteesittomuus. Tämä tarkoittaa, että tutkimuskohteesta tai tutkimustuloksista ei ole ennakko-olettamuksia. Kvalitatiiviselle tutkimukselle on ominaista sen prosessimaisuus. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija itse toimii aineistonkerääjänä, jolloin tutkimusprosessi on tutkijan omaan intuitioon, tulkintaan ja päättelykykyyn perustuvaa. (Metsämuuronen 2008, 8.)

Opinnäytetyöni on luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen, koska tutkimusjoukko on pieni, jolloin on järkevää keskittyä määrän sijasta laatuun ja käyttää ei-numeerista dataa. Laadullisella tutkimusmenetelmällä pääsen tutkimaan valittua ongelmaa syvällisemmin kuin määrällisellä tutkimuksella. Tutkimustuloksista ei ole ennakko-olettamuksia, mikä myös vaikutti laadullisen menetelmän valintaan.

Aineistonkeruumenetelmänä olen käyttänyt yksilömuotoisia teemahaastatteluja, koska tutkittavia on varsin vähän ja tällä menetelmällä on mahdollista esittää lisäkysymyksiä. Haastattelu on haastattelijan ja haastateltavan välistä avointa keskustelua tutkittavasta aiheesta. Teemahaastattelussa ei ole yksityiskohtaisia kysymyksiä, vaan aiheet, joista haastateltavien kanssa halutaan keskustella, jaetaan etukäteen tutkittavan ilmiön kannalta keskeisiin teemoihin. Kustakin teemasta esitetään kyseiseen teemaan liittyviä tarkentavia kysymyksiä (Liite 1). Avoimet kysymykset esitetään niin, että haastateltava voi puhua aiheesta vapaasti ja haastattelijan näkökulma poistuu. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 73, 75.)

Haastatteluiden etuna on niiden joustavuus. Esitettyjä kysymyksiä on mahdollista tarkentaa ja kysymyksiä voidaan esittää siinä järjestyksessä kuin se on aiheellista. Haastattelijalla on myös mahdollisuus tarvittaessa esittää lisäkysymyksiä tarkentamaan vastausta. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 73, 75.)

Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, että tutkimusaineistoa hankitaan niin kauan kunnes tapahtuu saturaatiota. Tämä tarkoittaa, että aineiston keruu lopetetaan kun tutkittavasta ilmiöstä ei saada enää uutta tietoa eli aineistoa on riittävästi. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 87.) Tässäkin tutkimuksessa oli tarkoitus tarkistaa saturaation avulla onko aineistoa riittävästi, mutta haastateltavia oli vaikea saada, joten aineiston kerääminen oli lopetettava, kun haastatteluja ei enää saatu. Haastateltavien vastaukset osoittautuivat samankaltaisiksi, joten tutkimuksen kannalta uutta tietoa ei välttämättä olisi saatu, jos haastatteluja olisi jatkettu.

Aineiston analyysitapana on käytetty laadullisen aineiston sisällönanalyysia. Kvalitatiivisen aineiston käsittely on tutkijan loogista päättelyä ja tulkintaa. Sisällön analyysillä hajainen tutkimusaineisto järjestetään tiiviiseen ja selkeään muotoon. Tutkimusaineisto jaotetaan ensin osiin, jonka jälkeen se käsitteellistetään ja kootaan uudestaan loogiseksi kokonaisuudeksi. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 108.)

6 AINEISTON KERUU JA KÄSITTELY

6.1 Aineiston keruu

Tutkimusaineistoa on hankittu yksilömuotoisilla teemahaastatteluilla. Haastattelut toteutettiin heinäsyyskuussa 2009 haastateltavien työpaikalla sekä haastateltaville että haastattelijalla sopivana ajankohtana. Kaikki haastatteluihin valitut henkilöt ovat IFRS-raportoinnin asiantuntijoita, jotka työskentelevät isoissa suomalaisissa tilintarkastus yhtiöissä.

Haastateltaviksi valittiin isojen tilitoimistojen asiantuntijoita, koska pienemmät tilitoimistot eivät laadi IFRS-tilinpäätöksiä. Näin ollen haastateltavat valikoituivat lähes itsestään. Siitä huolimatta, että tutkimus on listaamattomien yritysten näkökulmasta, näiden yritysjohtoa ei haluttu haastatella. Tämä sen vuoksi, että useimmiten listaamattomat yritykset eivät itse hoida taloushallintoaan vaan ovat ulkoistaneet sen eli ostaneet palvelun tilitoimistoilta, jolloin heillä ei ehkä ole tarpeeksi kokemusta tutkittavasta ilmiöstä. Olisi myös ollut vaikea selvittää mitkä listaamattomat yritykset laativat tilinpäätöksensä IFRS:n mukaan. Lisäksi oletan, että yritysjohto pitää tarvitsemi tiedon mieluummin itsellään kun kertoo siitä

ulkopuolisille. Yhtä tilitoimistoa haastatteleamalla on myös mahdollisuus kuulla useamman yrityksen kokemuksia kuin haastatteleamalla listaamattoman yrityksen edustajaa.

Tarkoituksena oli haastatella viittä IFRS-asiantuntijaa tai mieluiten niin kauan kunnes ilmenee saturaatiota. Tutkimusaineisto koostuu kuitenkin vain neljän asiantuntijan haastattelusta, sillä haastatteluiden saaminen osoittautui hankalaksi. Haastateltavien tavoittaminen oli haasteellista, koska tein tutkimusta kesälomien aikaan, eikä Suomessa ole kovin montaa yhtiötä, joissa työskentelee IFRS-asiantuntijoita. Lisäksi oli vaikeaa saada selville haastatteluun sopivan henkilön nimi, koska tiedusteltuani asiaa minulle ei osattu kertoa kuka työskentelee kansainvälisen tilinpäätöksen parissa. Ongelmaksi siis osoittautui haastateltavien tavoittaminen, ei heidän kieltäytyminen haastattelusta.

Aiheet, joista halusin haastateltavien kanssa keskustella, jaoin viiteen eri teemaan (Liite 1). Nämä teemat olivat: IFRS-raportointiin siirtyneet yritykset, käypien arvojen vaikutuksia tilinpäätösinformaatioon, IFRS-tilinpäätöksen avoimuuden vaikutuksia sekä IFRS-raportoinnin hyödyt yrityksen johtamisen näkökulmasta.

Haastatteluissa minulla oli mukana valmiita kysymyksiä kustakin teemasta (Liite 1), jotka esitin niin, etteivät ne olisi johdattelevia eikä niihin voisi vastata kyllä tai ei. Kaikkien haastateltavien kanssa keskustelin samoista teemoista, mutta järjestys ja laajuus vaihteli. Haastattelut pidettiin yritysten neuvottelutiloissa, jonka ansiosta haastattelutilanteet olivat rauhallisia ja kiireettömiä. Kaikkia haastattelin kerran ja haastattelut kestivät 30–45 minuuttia. Haastattelut nauhoitin haastateltavien luvalla ja litteroin eli puhtaaksikirjoitin mahdollisimman pian haastattelun jälkeen. Kaikilta haastateltavilta sain luvan esittää heidän nimensä ja heidän edustamansa yhtiön nimen tutkimuksessani.

6.2 Aineiston käsittely

Aineiston käsittelyssä on käytetty sisällönanalyysia. Tutkimuksen analysoitavan datan muodostaa auki kirjoitettu haastatteluaineisto. Analyysin ensimmäisessä vaiheessa litteroidut haastattelut luettiin läpi pariin kertaan kokonaisuuden hahmottamiseksi, jonka jälkeen haastatteluista poimittiin tutkimuksen kannalta tärkeät ilmaisut. Tärkeiden ilmaisujen havaitsemista ohjasi tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset. Haastateltavien alkuperäiset ilmaisut muutettiin yksittäisiksi pelkistetyiksi ilmaisuiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.)

Pelkistämisen jälkeen aineisto klusteroitiin eli ryhmiteltiin yhdistämällä samaa tarkoittavat pelkistetyt ilmaisut yhdeksi kategoriaksi. Tämä niin sanottu alakategoria nimettiin sen sisältöä kuvaavalla nimellä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.) Nämä alakategoriat olivat: yritysten koko, toimiala, syy siirtymiseen, omistuksen jakautuminen, liikearvo, arvonalentumistestaus, annettava tieto, kilpailijat, liiketoiminnan seuranta ja pohdinta, tunnusluvut, leasingsopimukset, käypä arvo, esteet, vaikeat kirjaukset.

Aineiston käsittelyä jatkettiin yhdistämällä samansisältöisiä alakategorioita toisiinsa. Näistä muodostui yläkategorioita, joille myös annettiin niiden sisältöä kuvaava nimi. Yläkategoriat olivat: IFRS-raportointiin siirtyneiden yritysten ominaisuudet, IFRS-raportointiin siirtymisen syyt, käyvän arvon vaikutukset, pk-IFRS:n avoimuus, Pk-IFRS yrityksen johtamisen näkökulmasta, pk-IFRS:n muita haasteita, pk-IFRS:n vaikutukset tunnuslukuihin. Näillä aineistosta muodostuneilla lopullisilla kategorioilla pyrittiin vastaamaan tutkimuskysymyksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110–111.)

7 TULOKSET

Tässä luvussa esitetään haastatteluaineistosta noussut informaatio. Aluksi käydään läpi, miksi listaamattomat yritykset ovat vapaaehtoisesti siirtyneet IFRS:ään. Tämän jälkeen tarkastellaan liikearvon käsittelyn etuja ja pk-IFRS:n hyötyjä yritysjohton näkökulmasta. Seuraavaksi käsitellään listaamattomien yritysten kokemia haittoja kuten vuokrasopimusten käsittely, arvonalentumistestaus, tilinpäätöksen avoimuus. Lopuksi pohditaan IFRS:n vaikutuksia listaamattomien yritysten taloudellisiin tunnuslukuihin.

Haastatteluja oli neljä. Kolmella haastateltavalla oli asiakkaina muutama IFRS-raportointiin vapaaehtoisesti siirtynyt yritys. Yhdellä haastateltavalla ei ollut asiakkaina tällaisia yrityksiä, joten kyseisen haastattelun tulokset eivät perustu konkreettisiin kokemuksiin vaan haastateltavan omiin näkemyksiin ja mielipiteisiin. Tämän vuoksi tästä haastattelusta noussut informaatio on mukana tuloksissa vain silloin kun esitetään haastateltavien mielipiteitä.

Haastatteluaineiston tuloksista on havaittavissa, että kokemukset ja mielipiteet ovat pääpiirteisesti samankaltaisia. Tulokset olivat selkeästi tulkittavissa, vaikkakin välillä esiintyi pientä ristiriitaisuutta.

IFRS-raportointiin siirtyneet listaamattomat yritykset ovat haastateltavien mukaan keski-suuria tai suuria yrityksiä. Ne työllistävät sadasta useaan sataan henkilöä. Yrityksillä on yksi tai useampi tytäryhtiö ja toimipisteitä ulkomailla tai muita kansainvälisiä kontakteja. Vain yksi yritys toimii paikallisesti Suomessa. Yritykset toimivat monella eri toimialalla, ja haastateltavat kertoivatkin, että vapaaehtoisesti IFRS-raportointiin siirtyneissä yrityksissä toimiala ei ole yhdistävä tekijä. Esittämäni tulokset perustuvat edellä mainittujen yritysten kokemuksiin.

7.1 Pk-IFRS-normiston edut

7.1.1 Listaamattomien yritysten syyt IFRS-raportointiin siirtymiseen

Haastateltavien asiakasyritykset ovat siirtyneet IFRS-tilinpäätökseen samoista syistä. Useimmat yritykset ovat siirtyneet noudattamaan kansainvälisiä standardeja, koska ovat sidoksissa julkisesti noteerattuun yhtiöön esimerkiksi osakkuusyhtiönä tai tytäryhtiönä. On katsottu hyödylliseksi, että IFRS-raportointia ei tehdä vain ”irrallisena palana” vaan laaditaan se oikeasti, jolloin ollaan ajan tasalla kaikista yrityksistä ja voidaan vertailla tilinpäätöksiä.

Suurimmaksi IFRS-raportoinnin eduksi listaamattomat yritykset kokivat haastateltavien mukaan rahoituksen saamisen ulkomailta. Yritykset halusivat siirtyä IFRS:ään, koska tilinpäätöksen lukujen ollessa IFRS:n mukaisia ulkomainen sijoittaja tai rahoittaja ymmärsi lukujen merkityksen ja kiinnostui helpommin yrityksestä kuin jos luvut olisivat olleet suomen laskentakäytännön mukaisia. Kyseiset listaamattomat yritykset saivat kansainväliseen tilinpäätökseen siirtymisen jälkeen ulkomaisia rahoittajia ja sijoittajia. Haastateltavien mukaan oli kuitenkin joitakin yrityksiä, joista ulkomainen taho kiinnostui, vaikka yritys raportoi suomen laskentakäytännön mukaan. Tällöin kansallisen tilinpäätöksen luvut muutettiin vastaamaan IFRS:n lukuja. Yritykset, jotka olivat saaneet ulkomaista rahoitusta vaikka laativatkin suomalaisen tilinpäätöksen, siirtyivät pian noudattamaan kansainvälistä tilinpäätöstä, jotta sijoittajat ja rahoittajat ymmärsivät yrityksen tilinpäätöslukuja ja pystyivät vertailemaan niitä toisiin yrityksiin.

Tämän työn sivulla kahdeksan esitettiin, että IASB on perustellut pk-IFRS:n tarvetta vertailukelpoisuuden lisäksi sillä, että kansainvälinen tilinpäätös vaikuttaa pääoman hintaan. Haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että noudattamalla IFRS:ää pääomaa ei ole saatua edullisimmin ehdoin vaan hintaan on vaikuttanut muut yrityskohtaiset asiat.

Kolmas syy miksi IFRS-raportointiin oli siirrytty, oli mahdollinen listautuminen tulevaisuudessa. Kahdella haastateltavalla oli voimakkaasti kasvavia yrityksiä, jotka olivat suunnitelleet listautuvansa, ja tämän vuoksi katsoneet hyödylliseksi siirtyä kansainväliseen tilinpäätökseen. Tähän mennessä listautumista ei ollut vielä tapahtunut lähinnä yleisen huonon taloudellisen tilanteen vuoksi. Listautumista suunnittelevilla yrityksillä siirtymiseen vaikuttava tekijä oli myös se, että niiden tilinpäätöksen lukujen vertailukelpoisuus listattujen yhtiöiden lukuihin parani.

Haastattelijat olivat yhtä mieltä siitä, että listaamaton yritys, jolla on vähäänkään kansainvälistä liiketoimintaa, hyötyy pk-IFRS-tilinpäätöksestä. Perusteluna esitettiin rahoituksen saaminen kansainvälisiltä markkinoilta. Lisäksi todettiin, että pk-IFRS lisää yrityksen uskottavuutta ja luotettavuutta niin rahoittajan, tavarantoimittajan kuin muidenkin tilinpäätöksen käyttäjien silmissä. Yksi asiantuntija oli sitä mieltä, että tämän tutkimuksen sivulla kahdeksan IASB:n ehdottama viisikymmentä henkeä työllistävä yritys on hyvä lähtökohta pk-IFRS:lle. Muut pitivät useamman sadan henkilön työllistävää yritystä sopivana noudattamaan IFRS-tilinpäätöstä edellyttäen, että niillä on kansainvälistä liiketoimintaa. Kaikkien haastattelijoiden mielestä paikallisesti toimiva yritys tuskin hyötyisi IFRS:stä niin paljon, että siihen kannattaisi siirtyä, ellei se ole niin suuri, että se suunnittelee listautuvansa.

7.1.2 Pk-IFRS:n mukaisen liikearvon käsittelyn edut

Haastateltavat toivat esille, että liikearvon käsittely on vaikuttanut listaamattomien yritysten tilinpäätösinformaatioon. Lähes kaikilla haastateltavien asiakasyrityksillä liikearvon käsittely IFRS:n mukaisesti paransi tilikauden tuloksia etenkin siirryttäessä IFRS-tilinpäätökseen, mutta myös sen jälkeenkin. Tämä johtuu siitä, ettei liikearvosta IFRS:n mukaan tehdä poistoja kuten viitekehyksessä luvussa 4.5 on esitetty. Tulokset olivat parantuneet yrityksillä etenkin kun siirryttiin IFRS-raportointiin, koska liikearvon poistot peruttiin, mikä kasvatti tilikauden tulosta. Myöskään siirtymävaiheen jälkeen nämä poistot eivät olleet pienentämässä tilikausien tuloksia. Yksi haastateltava kertoi, että liikearvon

poistoista eroon pääseminen on saanut listaamattomat yritykset kiinnostumaan IFRS-raportointiin siirtymisestä.

Haastateltavien asiakasyritykset olivat tehneet yritysostoja ennen IFRS:ään siirtymistä, jolloin liikearvoa oli kertynyt paljon, mikä paransi tilikauden tulosta. Toisaalta oli myös joitakin yrityksiä, joiden liikearvo on ollut pieni, jolloin liikearvon käsittelyllä ei ollut merkitystä tilikauden tuloksen kannalta.

7.1.3 IFRS-raportoinnin edut yrityksen johtamisen näkökulmasta

Haastattelussa kysyttiin kuinka yritysjohto on hyötynyt IFRS:n tuomasta lisääntyneestä informaatiosta yrityksen johtamisen näkökulmasta. Yrityksen johto on ollut tyytyväinen lisäinformaatioon. Haastateltavat olivat huomanneet, että yritysjohto on IFRS:n myötä pohtinut enemmän yrityksensä liiketoimintaa ja riskejä, ja sitä kautta selvittänyt mitä kaikkea tuloslaskelmassa ja taseessa oikein on. Yksi haastateltava kertoi, että johto on oppinut sisäistämään asioita paremmin. Esimerkkinä hän kertoi rahoitusleasingin käsittelyn, jota on esitelty teoriaosuudessa sivuilla neljätoista ja viisitoista:

”...koska, leasingomaisuudessa on helppo ajatella, että mä en pistä ollenkaan rahaa kiinni kun mä liisaan sen, kuitenkin loppujen lopuksi se leasingilla hankittu käyttöomaisuus, niin sen vaikutukset on kuitenkin aika lailla samat kuin se, että mä ostaisin sen ja rahoittaisin sen jollakin tavalla...”

Lähes kaikki haastateltavat kokivat, että yrityksen kehitystä ja kustannuksia voidaan seurata millä tahansa tilinpäätösnormistolla. Yksi kuitenkin näki, että IFRS-raportoinnin avulla kassavirtaa ja investointeja on voitu seurata paremmin. Lisäksi edellä esitetty haastateltavan esimerkki tarkoittaa, että rahoitusleasingsopimusten kustannukset oli helpompi tiedostaa kun raportoitiin IFRS:n mukaan. Vaikka segmenttiraportointi ei ole pakollista viitekehyksessä esitetyn IFRS for SMEs -luonnoksen mukaan (s. 9), se todettiin erittäin hyödylliseksi yrityksen sisäiseen käyttöön, koska sen avulla voidaan seurata tarkasti kaikkia liiketoiminta-alueita.

Kaksi haastateltavaa toi esille, että IFRS-tilinpäätös on hyödyllinen tilinpäätöksen käyttäjille, mutta myös yritysjohdolle sen reaaliaikaisuuden vuoksi. IFRS näyttää tämän hetkisen

tiedon eikä perustu historiallisiin tietoihin kuten suomalainen tilinpäätös. Esimerkkinä tästä annettiin hankintamenoajattelu: taseeseen kaksikymmentä vuotta sitten aktivoidun käyttöomaisuushyödykkeen hankintamenon arvo olisi toinen jos se arvostettaisiin käypään arvoon. Käyvällä arvolla hankinnasta saataisiin oikeampi kuva. Viitekehyksessä esitettiin, että aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden arvostustapa voidaan valita (s. 13–14). Edellä mainitun perusteella käyttöomaisuuden arvostustavaksi kannattaisi valita käypä arvo, jotta tilinpäätöksen luvut olisivat reaaliaikaisempia.

Yhdellä haastateltavalla oli asiakkaana suuri listautumista suunnitteleva yritys, jonka omistus oli jakautunut laajalle. Mahdollisen listautumisen lisäksi yritys on katsonut IFRS:n laajan ja avoimen informaation eduksi, koska näin se voi antaa tietoa yrityksestä yritysjohton jäsenille, jotka eivät ole yrityksen jokapäiväisessä toiminnassa mukana. Muiden haastateltavien asiakasyrityksillä yritysjohto ei ollut jakautunut niin laajalle, että se vaatisi kansainvälisen tilinpäätöksen. He olivat kuitenkin sitä mieltä, että jos yrityksellä on paljon omistajia, jotka eivät ole operatiivisessa toiminnassa mukana IFRS on hyödyllinen informaatiolähde.

7.2 Pk-IFRS-normiston haitat

7.2.1 Vuokrasopimusten käsittelyn haitat

Vuokrasopimusten käsittely IFRS:n mukaan eroaa paljon suomalaisesta tilinpäätöskäytännöstä (ks. s.14–15). Niiden käsittely koettiin merkittäväksi muutokseksi siirryttäessä IFRS-raportointiin. Kaikki vuokrasopimukset on käytävä läpi, jotta varmistutaan onko kyse muusta vuokrasopimuksesta vai sisältääkö sopimus rahoitusleasingisopimukselle ominaisia elementtejä, jotka on kirjattava taseeseen käypään arvoon arvostettuna. Rahoitusleasing näkyy tuloslaskelmassa poistoina ja rahoituskuluina, jolloin suomalaiseen käytäntöön tottunut voi katsoa, että vuokratuloja ei ole. Todellisuudessa niitä kuitenkin on, mutta ne näkyvät taseessa tuloslaskelman sijaan. Osa haastateltavista koki, että joidenkin yritysten johtoryhmän ollut vaikea ymmärtää tällaista kirjausta.

Viitekehyksessä sivulla viisitoista todettiin, että leasingisopimuksilla voi olla merkittäviä tase vaikutuksia. Haastateltavat kertoivatkin, että suurin vaikutus vuokrasopimusten käsittelyllä listaamattomien yritysten tilinpäätösinformaation oli rahoitusleasingin aiheuttama taseen kasvaminen. Taseeseen otetut summat olivat joillakin hyvin suuria, jolloin

käsittelyllä on ollut vaikutusta taserakenteeseen ja sitä kautta tunnuslukuihin. Vuokrasopimusten käsittelyn vaikutusta tunnuslukuihin käsitellään alaluvussa 7.3.

7.2.2 Liikearvon käsittelyn haasteet

Edellä todettiin luvussa 7.1.3, että IFRS:n mukainen liikearvon käsittely kasvattaa tilikauden tulosta yrityksillä, joiden taseeseen on yritysostojen yhteydessä kirjattu liikearvoa. Vaikka käsittelystä on etua, siitä koettiin olevan myös haittaa. Haastateltavien mukaan useat yrittäjät olivat ajatelleet, ettei liikearvosta aiheudu kustannuksia, koska poistoja ei tarvitse tehdä. Riski liikearvon alentumisesta on kuitenkin aina olemassa. Kuten teoriaosuudessa sivulla kahdeksantoista esitettiin, liikearvosta on tehtävä arvonalentumistestauksia jos merkkejä arvonalentumisesta ilmenee.

Arvonalentumisia oli joidenkin yritysten tase-erissä ilmennyt, koska liikearvo perustui johdon antamiin arvioihin tuotto-odotuksesta ja yleisen huonon taloudellisen tilanteen vuoksi tuotto-odotukset pettivät, jolloin liikearvo jouduttiin kirjaamaan tuloslaskelmaan kuluksi. Tämän seurauksena kyseisen tilikauden tulos heikentyi. Liikearvon käsittely toisin sanoen käypään arvoon arvostaminen voi aiheuttaa suurtakin vaihtelevuutta tilikauden tuloksiin, mitä on vaikea etukäteen nähdä. Kovin monella listaamattomalla yrityksellä ei vielä jouduttu tekemään liikearvon ”alaskirjausta”, mutta yleisen taantuman vuoksi liikearvon alentuminen on heilläkin hyvin mahdollista.

Arvonalentumisriskin lisäksi liikearvon käsittelyn haitta oli kaikkien haastateltavien mukaan arvonalentumistestaukset, joita on käsitelty alaluvussa 4.6 sivulla yhdeksäntoista ja kahdeksantoista. Haastateltavat kokivat, että ne ovat haastavia kaikille yhtiöille.

Arvonalentumistestauksessa on vaikeaa arvostusmallin valinta ja siihen sisältyvien arvonalentumislaskelmien ja arvioiden tekeminen. Laskelmia siitä, mikä olisi oikea tuotto-odotus, oli teetetty useita ja todettu, että kaikki laskelmat voisivat periaatteessa olla oikein, koska oikea tuotto nähdään vasta tulevaisuudessa.

Vain yhden yrityksen arvonalentumistestausta ei pidetty kovin vaikeana, koska yritysoston yhteydessä kauppahintaa pyrittiin kohdentamaan eli allokoimaan mahdollisimman paljon aineettomiin hyödykkeisiin, jolloin testattavaksi jäävä liikearvo ei ollut kovin suuri. Kun aineettomiin hyödykkeisiin kohdennettua osaa poistettiin suunnitelman mukaisesti niiden

taloudellisena vaikutusaikana (ks. s. 14), tilikauden tulos pienentyi. Toinen haastateltava olikin sitä mieltä, että kauppahinnan kohdentamista ei Suomessa tehdä oikein, koska kauppahintaa kohdennetaan liian vähän, jolloin testattavaa liikearvoa jää paljon ja kohdennettua osaa, jota poistetaan, on vähän. Liikearvon käsittely ei näin ollen ehkä parantaisi tulosta niin paljon, jos se tehtäisiin oikein eli kauppahintaa kohdennettaisiin paljon enemmän.

7.2.3 IFRS-tilinpäätöksen avoimuuden haitat

Viitekehyksessä on esitetty sivulla kuusi, että kansainvälinen tilinpäätös on avoimempaa ja laajempaa kuin suomalainen tilinpäätös. Tämä lisää oikean ja riittävän kuvan antamista, mutta informaation antajan näkökulmasta se ei ole mielekäästä. Kaikki haastateltavat kertoivat, että yritysjohto kokee tämän laajan informaatiovelvoitteen negatiivisena, koska he pelkäävät sen antavan kilpailijoille liikaa tietoa yrityksen liiketoiminnasta. Haastateltavat eivät kuitenkaan usko, että kilpailijat olisivat oikeasti hyötynet tilinpäätöksen avoimuudesta, eivätkä ole kuulleet että näin olisi käynyt.

Haastateltavat pitävät liitetiedoissa esitettävää segmenttiraportointia sellaisena, joka antaa paljon informaatiota liiketoiminnasta, koska siinä kerrotaan tarkasti liiketoiminnan eri alueista. Esimerkiksi jonkin liiketoiminta-alueen lakkauttamisesta tai myynnistä on informoitava. Kuten teoriaosuudessa esitettiin, IFRS for SMEs -standardiluonnoksen mukaan listaamattomien yritysten ei tarvitse laatia segmentti-informaatiota, mikä vähentää liiketoiminnasta annettavaa tietoa. Listaamattomien yritysten liitetietojen määrä on jonkin verran pienempi kuin pörssiyhtiöillä, koska ei-noteeratuilla yrityksillä ei ole niin paljon erilaisia tapahtumia. Tällöin annettava informaatio voi tulla helpommin esille, eivätkä luvut huku isojen numeroiden taakse niin kuin pörssiyhtiöillä.

7.2.4 Muita haasteita

Aiemmin esitettiin sivulla kolmekymmentä kuinka listaamattomien yritysten johto on hyötynyt informatiivisesta ja reaaliaikaisesta tilinpäätöksestä. IFRS tuo kuitenkin mukanaan myös haasteita yrityksen johtamisen näkökulmasta. Haastatteluissa kävi ilmi, että moni yritysjohto seuraa sekä kansainvälisen että kansallisen tilinpäätöksen lukuja. Syynä tähän on se, että tilinpäätöksen vertailuluvut ovat vielä suomalaisen laskentakäytännön mukaisia, koska kansainvälistä tilinpäätöstä ei ole laadittu kovin montaa kertaa. Lisäksi yritysjohto

on tottunut seuraamaan FAS:n mukaisia lukuja, mikä vaikuttaa siihen, miksi niitä seurataan edelleen. Molempien tilinpäätöslukujen seuranta on todettu vaativaksi, koska seurattavaa informaatiota on paljon aikaisempaa enemmän. Tämän lisäksi IFRS-tilinpäätöksen laatiminen aiheuttaa sen, että joitakin asioita on ajateltava toisin, kuten esimerkiksi leasing-omaisuuden käsittelystä todettiin luvussa 7.2.1.

IFRS-tilinpäätöksessä vaikein kirjaus- ja arvostusperiaate aiemmin esitetyn arvonalentumistestauksen ohella ovat rahoitusinstrumenteilla. Kuten luvussa 4.7 kuvataan, rahoitusvarojen ja -velkojen luokittelusta ja arvostuksesta annetaan hyvin tarkat ohjeistukset. Haastateltavien mukaan luokittelut ja arvostussäännöt ovat tehneet rahoitusinstrumenttien käsittelystä haasteellista.

Vaikeita ovat myös työsuhde-etuuksien käsittelyt, jos ne kuuluvat etuuspohjaisiin eläkejärjestelyihin. Näitä on käsitelty teoriaosuudessa luvussa 4.4. Etuuspohjaiset eläkejärjestelyt koettiin haastaviksi, koska niistä on IFRS:n mukaan hankittava vaikeat vakuutusmatemaattiset laskelmat. Etuuspohjaiset järjestelyt voivat myös muuttaa yhtiön varojen ja velkojen määrää. Vakuutusmatemaattisiin laskelmiin perustuva velka- tai varallisuuserä kirjataan yrityksen varoihin tai velkoihin, joiden muutokset vaikuttavat yrityksen tulokseen. Enemmistöllä listaamattomista yrityksistä oli kuitenkin maksupohjaiset työsuhde-etuudet, joiden käsittelyssä ei ilmennyt ongelmia.

Viitekehyksessä sivun kolmetoista toisessa kappaleessa on esitetty, että IFRS-normisto vaatii suomalaista käytäntöä laajemman liitetietoinformaation. Listaamattomat yritykset ovat kokeneet liitetietojen laatimisen työlääksi, kun ne ovat laadittu ensimmäisen kerran eli siirryttäessä IFRS-raportointiin. Jatkossa kun pohja oli valmiina, liitetietojen laatiminen on ollut päivitystä eikä työmäärä tällöin haastateltavien mukaan ole ollut kovin paljon suurempi kuin suomalaisessa tilinpäätöksessä.

Haastateltavien mielestä pk-IFRS-raportoinnin suurimpia ongelmia pk-yrityksille ja muille listaamattomille yrityksille ovat työmäärän lisääntyminen ja se, että pk-IFRS ei tue kansallista verotusta, sillä sen tehtävä ei ole verotettavan tulon ja jakokelpoisten varojen määrittäminen. Suomalainen yritysverotus tulisikin haastateltavien mielestä sopeuttaa kansainväliseen tilinpäätöskäytäntöön. Tällöin kansainvälisen tilinpäätöksen voisi laatia erillisyyhtiötasolla, kun nyt se laaditaan vain konserniyhtiöistä.

Jos tällä hetkellä erillistilinpäätös halutaan tehdä kansainvälisten säännösten mukaan, on kansainvälisen tilinpäätöksen lisäksi tehtävä suomalainen tilinpäätös. Tämä johtuu siitä, että suomalaisessa verolainsäädännössä määrätään muun muassa, että tietyn erän pitää olla kirjattuna kirjanpitoon, jotta se on verotuksessa vähennyskelpoinen. On myös mahdollista käyttää IFRS-tilinpäätöstä lähtökohtana johon tehdään kansallisen vero- ja yhteisölain- säädännön mukaisia oikaisuja, jotta saadaan määritettyä verotettava tulo ja jakokelpoiset varat.

7.3 Pk-IFRS-raportoinnin vaikutuksia tunnuslukuihin

Siirryttäessä noudattamaan pk-IFRS-normistoa taloudellisten tunnuslukujen laskenta- periaatteet pysyvät samoina, mutta koska IFRS vaikuttaa tilikauden tulokseen, omiin pää- omiin ja muihin tase-eriin, se vaikuttaa myös tunnuslukuihin. Tämän luvun keskiössä on, miten IFRS-raportointi on vaikuttanut haastateltavien listaamattomien asiakasyritysten tulossidonnaisiin tunnuslukuihin.

Lähes kaikkien haastateltavien asiakasyritysten tulossidonnaiset tunnusluvut olivat paran- tuneet, kun he olivat siirtyneet IFRS-tilinpäätökseen. Merkittävin vaikutus tähän oli se, että liikearvosta ei tehdä IFRS:n mukaan poistoja. Kuten aiemmin todettiin, tilikauden tulos pa- rani etenkin siirtymävaiheessa, koska liikearvon poistot peruttiin. Tämä johtaa FAS:iin ver- rattuna parempiin tulossidonnaisiin tunnuslukuihin siirtymähetkellä. Myöskään myöhem- millä tilikausilla liikearvon poistot eivät ole pienentämässä tulosta ja sitä myötä tunnus- lukuja.

Toinen merkittävä tekijä tunnuslukujen paranemisessa oli käypien arvojen käyttö hankinta- menon sijaan muissakin kuin liikearvossa, sillä käypään arvoon arvostaminen oli kasvatta- nut listaamattomien yritysten tulosta ja tunnuslukuja. Tämä johtuu siitä, että käypä arvo eli markkina arvo on useimmiten ollut hankintamenoa suurempi. Aineellisten käyttöomaisuus- hyödykkeiden ja muiden aineettomien hyödykkeiden arvostaminen käyvänarvonmallin mukaan hankintamenomallin asemasta tavallisesti siis parantaa tunnuslukuja.

Käyvän arvon käyttö on parantanut tunnuslukuja, mutta toisaalta sen on myös koettu tuo- van volatilitteettia eli vaihtelua tulokseen ja tunnuslukuihin. Käypä arvo ts. tämän hetkinen markkina-arvo ei ole aina sama, jonka vuoksi liikearvo ja käypään arvoon arvostetun ai- neellisten ja aineettomien hyödykkeiden arvo vaihtelevat, ja on tehtävä

arvonalentumistestejä. Näin ollen tilikauden tulos ja tunnusluvut voivat heilahdella hyvin paljon eikä käypä arvo aina takaa hyviä lukuja. Jos valitaan edellä mainittujen hyödykkeiden arvostustavaksi hankintameno, vältetään ainakin niiden arvojen volatilitteetilta.

Haastateltavilla oli myös asiakasyrityksiä, joilla tunnusluvut olivat pysyneet lähes samoina tai heikentyneet. Näillä yrityksillä oli mm. pieni liikearvo tai liikearvon alentuminen oli aiheuttanut kulun, joka heikensi tulosta ja sitä kautta myös tulossidonnaisia tunnuslukuja. Koska käypään arvoon arvostaminen hankintamenon asemasta oli parantanut tunnuslukuja, on mahdollista, että yritykset, joiden tunnusluvut ovat pysyneet samana sen jälkeen kun on siirrytty IFRS:ään, ovat valinneet aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden arvostusmalliksi hankintamenon. Toisaalta käyvät arvot vaihtelevat, mikä on voinut myös vaikuttaa siihen, että tunnusluvut ovat heikentyneet tai pysyneet samoina.

IFRS-standardien mukaiset kirjaukset aiheuttavat muutoksia omaan pääomaan liittyviin tunnuslukuihin, koska IFRS:ssa ja FAS:ssa on omaan pääomaan vaikuttavia kirjauseroja. Sivulla seitsemän on esitetty pääomalaina ja rahoitusleasingisopimukset tällaisiksi kirjauseroiksi. Yksi haastateltava kertoi, että pääomalaina (ks. 21–22) on heikentänyt tunnuslukuja siirryttäessä IFRS:ään, koska suomalaisen käytännön mukaan pääomalaina on mukana omassa pääomassa, mutta IFRS-tilinpäätöksessä sitä ei lasketa omaan pääomaan vaan se on rahoitusvelkaa.

Toinen asiantuntija kertoi, että vuokrasopimusten käsittely oli heikentänyt tunnuslukuja. Muut vuokrasopimukset kirjataan kuten suomalaisessa käytännössä, mutta rahoitusleasingisopimusten käsittely eroaa suomen laskentatavasta (ks. s. 14–15), mikä vaikuttaa tase-rakenteeseen ja sen myötä tunnuslukuihin. Yksi asiakasyritys oli hankkinut kaiken aineellisen käyttöomaisuuden rahoitusleasingilla, jolloin taseeseen tulevan käyttöomaisuuden arvo oli kasvanut koko ajan vaikka poistoja tehtiinkin. Näin ollen taseen loppusumma oli kasvanut, mikä vaikutti heikentävästi omavaraisuusasteeseen ja sijoitetun pääoman tuottoon. Kauppalehti Oy:n Markkinatietopalvelun mukaan omavaraisuusaste kertoo yrityksen vakavaraisuudesta, tappion sietokyvystä ja kyvystä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäimellä. Sijoitetun pääoman tuotto taas mittaa suhteellista kannattavuutta eli sitä tuottoa, joka on saatu yritykseen sijoitetulle korkoa tai muuta tuottoa vaativalle pääomalle. (Tunnuslukujen tulkintaohjeet. Kannattavuus; Tunnuslukujen tulkintaohjeet. Rahoitus.)

Rahoitusleasingsopimusten lisäksi tasetta kasvattavat etuuspohjaiset eläkejärjestelyt ja se, ettei liikearvosta tehdä poistoja. Näillä on vaikutusta yllä mainittuun sijoitetun pääoman tuottoon ja oman pääoman tuottoon, joka Kauppalehti Oy:n Markkinatietopalvelun mukaan kuvaa yrityksen kykyä huolehtia omistajien yritykseen sijoittamista pääomista (Tunnuslukujen tulkintaohjeet. Kannattavuus).

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän työn tarkoituksena oli tuoda esiin IFRS for SMEs -luonnoksen sisältöä ja selvittää, miksi suomalaisten listaamattomien yritysten tulisi vapaaehtoisesti siirtyä IFRS-raportointiin ja miten kansainvälinen tilinpäätös vaikuttaa kyseisten yritysten tilinpäätösinformaatioon. Työn edetessä saattoi todeta saman kuin taloushallinnon asiantuntijat ovat todenneet, että IFRS-normisto on erittäin monimutkainen ja yksityiskohtainen. Tästä huolimatta tutkimustulosten mukaan keskisuuria ja suuria listaamattomia yrityksiä on siirtynyt IFRS-raportointiin ja kokenut sen hyödylliseksi.

Vaikka yrityksiä on vapaaehtoisesti siirtynyt kansainväliseen tilinpäätökseen ja siitä on ollut niille etuja, tutkimus vahvisti, että kovin moni suomalainen listaamaton yritys ei ole siirtynyt noudattamaan IFRS-normistoa, koska verotettavan tulon laskenta ja kirjanpito eivät ole suomalaisen laskentakäytännön mukaan erillään tilinpäätöksestä. Tämän vuoksi vain konsernitilinpäätös tehdään tällä hetkellä IFRS:n mukaisesti. Ehkä osittain tästä johtuen haastateltavilla ei ollut IFRS-raportointiin siirtyneitä pieniä asiakasyrityksiä, joten kansainvälisen tilinpäätöksen vaikutuksia pienten yritysten tilinpäätösinformaatioon ei ole tässä tutkimuksessa selvitetty eikä niihin voida ottaa kantaa.

Tutkimusongelmaa rajatessa oletettiin, että toimialalla ei ole merkitystä tutkimustuloksiin eikä tutkimusta siksi rajattu koskemaan tiettyä toimialaa. Tuloksista voidaan päätellä, että oletamus oli oikea. Listaamattomat yritykset, jotka ovat siirtyneet kansainväliseen tilinpäätökseen, edustavat eri toimialoja ja IFRS-raportoinnin vaikutukset eivät ole haastateltavien mukaan olleet toimialariippuvaisia.

Tutkimustulokset osoittavat, että valtaosa keskisuurista ja suurista listaamattomista yrityksistä, jotka laativat kansainvälisen tilinpäätöksen, tekevät sen saadakseen helpommin

rahoitusta ulkomailta. Rahoituksen saaminen kansainvälisiltä markkinoilta helpottuu, koska sijoittajat ja rahoittajat turvautuvat tilinpäätösinformaatioon sijoitus- ja lainapäätöstä tehdessä ja IFRS-tilinpäätöstä ymmärretään kaikkialla. Näin ollen viitekehyksessä esitettyihin Päivi Rädyn perusteluihin pk-IFRS:n tarpeellisuudesta (s. 8–9) löytyi tutkimustuloksista konkreettisia esimerkkejä. Ulkomaalaiset rahoittajat ja sijoittajat antavat pääomaa listaamattomille yrityksille ja pääoman saaminen helpottuu kansainvälisesti vertailukelpoisella ja luotettavalla tilinpäätöksellä, koska sijoitus- ja lainapäätös perustuu tilinpäätösinformaatioon. Lisäksi ilmeni, että joillakin suurilla listaamattomilla yrityksillä omistusjohto koostuu ulkopuolisista sijoittajista, jotka eivät ole mukana yrityksen operatiivisessa toiminnassa, jolloin laaja ja avoin tilinpäätös antaa sijoittajille tarvittavan ja ymmärrettävän informaation yrityksen liiketoiminnasta, kuten Päivi Rätty on näkemyksessään esittänyt (s. 9).

IASB perusteli pk-IFRS:n tarvetta sillä että, kansainvälisesti vertailukelpoisella tilinpäätöksellä pääomat kohdentuvat tehokkaammin ja normisto vaikuttaa pääoman hintaan (s. 8). Tutkimus vahvistaa, että pk-IFRS on tarpeellinen ulkomaista rahoitusta tarvitseville listaamattomille yrityksille. Pääoman hintaan IFRS ei kuitenkaan tutkimuksen mukaan ole vaikuttanut.

Osa haastateltavien asiakasyrityksistä eivät tarvinneet rahoitusta kansainvälisiltä markkinoilta vaan siirtyivät kansainväliseen tilinpäätökseen, koska suunnittelivat listautumista tulevaisuudessa ja halusivat vertailla tilinpäätöslukujaan pörssiyhtiöiden lukuihin. Pk-IFRS voidaankin nähdä suurten yritysten ensi askeleena laajaan IFRS:ään.

Viitekehyksessä esitettiin sivulla kuusi, että IFRS-normisto on laadittu sijoittajan tarpeisiin. Tämän tutkimuksen mukaan useimmat listaamattomat yritykset lähtökohtaisesti raportoivatkin IFRS-normiston mukaisesti juuri sijoittajaa ja rahoittajaa varten, mutta kansainvälisestä tilinpäätöksestä on kuitenkin hyötyä myös yritysjohdolle. IFRS-normiston mukainen raportointi auttoi tutkimukseen osallistuneiden haastateltavien asiakasyritysten johtoa pohtimaan tarkemmin yrityksensä liiketoimintaa ja riskejä ja pohdinnan kautta myös sisäistämään asioita paremmin kuin suomalaista käytäntöä noudatettaessa. Lisäksi IFRS-tilinpäätös näyttää käypien arvojen ansiosta reaaliaikaisemmat luvut kuin suomalainen tilinpäätös, jolloin yritysjohdolla on käytössään tämän hetkistä tietoa yrityksen taloudellisesta tilasta. Reaaliaikainen, avoin ja laaja tilinpäätösinformaatio antaa tarvittavan tiedon

yrityksestä omistajille, jotka eivät ole yrityksen operatiivisessa toiminnassa mukana. Sivulla kuusi on myös esitetty, että IFRS-normiston tavoitteena on antaa tilinpäätöksen käyttäjille samaa tietoa kuin yritysjohdolla on. IFRS tuokin sisäisen laskennan ja ulkoisen laskennan lähemmäksi toisiaan.

Tutkimustuloksista nähdään, että yhtä kansainvälistä kirjaus- ja arvostusperiaatetta ei voida selkeästi määritellä etuja tai haittoja aiheuttavaksi, sillä tulosten perusteella osa periaatteista käsittää molempia. Tästä liikearvon käsittely on hyvä esimerkki. Tutkimustuloksista voidaan päätellä, että erityisesti yritysostoilla kasvanut listaamaton yritys hyötyy IFRS-raportoinnista. Tällaisten yritysten oma pääoma on saattanut pienentyä suomen laskentakäytännön mukaan tehtäviin liikearvon poistoihin. Kun yritys siirtyy noudattamaan pk-IFRS-standardeja (olettaen, ettei lopullinen pk-IFRS eroa standardiluonnoksesta) tilikauden tulos voi kasvaa merkittävästikin ja sitä kautta myös tulossidonnaiset tunnusluvut paranevat. Kun tilikauden tulos ja tunnusluvut paranevat, sijoittaja kiinnostuu helpommin yrityksestä, yrityksen sidosryhmät saavat paremman kuvan yrityksestä ja luonnollisesti omistusjohto on tyytyväisempi.

Toisaalta yritysjohton on oltava varovainen arvioitaessa tulevien kassavirtojen suuruutta, sillä riski liikearvon alentumisesta on aina olemassa, kuten tämän hetkinen taantuma on meille osoittanut. Liikearvon alentuminen voi kertaluontoisesti pienentää tilikauden tulosta paljonkin ja sitä kautta heikentää tulossidonnaisia tunnuslukuja. Lisäksi liikearvon käsittely on kirjausperiaatteista haastavin, koska arvonalentumistestaukset, joilla liikearvon mahdollista alentumista seurataan, ovat vaikeita. Näin ollen IFRS:n mukaisen liikearvon käsittelyn hyöty on hieman kaksipiippuinen asia.

Liikearvon käsittelyn lisäksi käypään arvoon arvostamisesta on sekä etua että haittaa. Käypien arvojen ansiosta tilinpäätösluvut ovat reaaliaikaisia. Lisäksi haastatteluista ilmeni, että tilikauden tulos ja tulossidonnaiset tunnusluvut yleisesti paranivat edellä mainitun liikearvon käsittelyn ja muiden tase-erien käypään arvoon arvostamisen ansiosta, koska markkina-arvo oli hankintamenoa suurempi. Käypä arvo aiheutti kuitenkin volatiliteettia tulokseen, koska markkina-arvot vaihtelivat. Tuloksen iso heilahtelu ei näytä hyvältä tilinpäätöksessä ja on ikävää joutua selittämään yrityksen sidosryhmille mistä heilahtelu johtuu. Arvostamalla hankintamenoon käypien arvojen asemasta aina kun se on mahdollista, volatiliteettia esiintyisi vähemmän eikä tarvitsisi tehdä haastavia arvonalentumistestejä

käypään arvoon arvostetuista omaisuuseristä. Toisaalta hankintamenoperiaatteella ei ole mahdollista saada niin hyviä ja reaaliaikaisia tilinpäätöslukuja kuin käyvällä arvolla. Tutkimus osoittaa, että yleisillä markkina-arvoilla on paljon enemmän vaikutusta listamattoman yrityksen kansainväliseen tilinpäätökseen kuin suomalaisen tilinpäätökseen.

IFRS-normistoon siirryttäessä muutkin kuin tulossidonnaiset tunnusluvut voivat muuttua, koska IFRS ja FAS eroavat tulojen ja menojen arvostamisen lisäksi kirjaamisessa kuten tässä työssä on useammassa luvussa esitetty. Merkittävä ero on se, että IFRS kasvattaa yrityksen tasetta. Rahoitusleasingsopimukset, ja se ettei liikearvosta tehdä poistoja kasvattavat eniten tasetta, mikä heikentää omavaraisuutta ja sijoitetun ja oman pääoman tuottoa. Myös etuuspohjaiset eläkejärjestelyt kasvattavat jonkin verran tasetta. Heikentyneet tunnusluvut kertovat heikentyneestä taloudellisesta tilasta, mikä vaikuttaa pääomaa hankittaessa sijoitus- ja lainapäätöksiin sekä muiden sidosryhmien arvioihin yrityksen luotokelpoisuudesta.

Lopuksi voidaan todeta, että kansainvälinen tilinpäätös voi olla hyödyllinen kasvukykyisille yrityksille, mutta IFRS vaatii huomattavasti enemmän osaamista ja aikaa, mikä lisää kustannuksia. IFRS:n kustannusten ja hyötyjen suhdetta tulisikin pohtia yrityskohtaisesti ennen uuden laskentatavan valitsemista. Kansainvälisen tilinpäätöksen laatiminen voi olla melko helppoakin jos yrityksellä ei ole taseessa liikearvoa, rahoitusinstrumentteja eikä etuuspohjaisia työeläkejärjestelyjä, ja käyvän arvon sijasta arvostetaan hankintamenoa aina kuin mahdollista. Tällöin yritys ei voi käyttää hyväksi liikearvon käsittelyn ja käypään arvoon arvostamisen tuomia hyötyjä tilinpäätösinformaatiossaan, mutta etuina ovat mm. kansainvälisen rahoituksen helpompi saaminen, tilinpäätöslukujen vertailukelpoisuus listattuihin yhtiöihin sekä uskottavuutta ja luotettavuutta lisäävä tilinpäätösinformaatio.

9 OMAN TYÖN ARVIOINTI

Kaikissa tutkimuksissa pyritään välttämään virheitä, jonka vuoksi tutkijan on arvioitava tekemänsä tutkimuksen luotettavuutta. Keskeisiä käsitteitä luotettavuuden arvioinnissa ovat validiteetti ja reliabiliteetti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 134, 136.)

Validiteetti eli pätevyys tarkoittaa sitä, että tutkimuksessa on tutkittu sitä mitä on ollut tarkoituskin tutkia. Tutkimus ei ole pätevä jos se vastaa eri kysymyksiin kuin tutkimuksen alussa on asetettu. Reliabiliteetilla eli luotettavuudella puolestaan viitataan tutkimustulosten toistettavuuteen. Tutkimustulosta voidaan pitää reliaabelina kun samaa kohderyhmää tutkitaan uudelleen ja saadaan samat tulokset tai kaksi tutkijaa päätyy samanlaisiin tuloksiin. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija kokoaa ja analysoi aineiston itse, minkä vuoksi tutkijan on kuvattava tutkimusprosessina tarkkaan ja esitettävä perustelut valinnoilleen. Tarkka raportointi lisää työn luotettavuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 134, 136, 141; Varto 1996, 103.)

Edellä mainittujen käsitteiden käyttöä on kritisoitu, koska ne ovat alun perin syntyneet määrällisen tutkimuksen tarpeisiin. Tämän vuoksi luotettavuutta kuvaavat käsitteet ovat saaneet kvalitatiivisessa tutkimuksessa monenlaisia tulkintoja. Tästä huolimatta laadullisen tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä tulisi jollakin tavalla arvioida. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136–137.) Pohdin seuraavassa tämän tutkimustyön luotettavuuteen ja pätevyyteen vaikuttaneita tekijöitä. Olen pyrkinyt kuvaamaan raportissani tutkimusprosessia tarkasti, jotta lukija voi arvioida tutkimukseni luotettavuutta.

Tutkimukseni reliabiliteettia ja validiteettia arvioitaessa ensimmäiseksi on huomioitava, että tutkimusjoukko oli melko pieni. Haastattelin neljää IFRS-asiantuntijaa, joista kolmella oli kansainväliseen tilinpäätökseen siirtyneitä listaamattomia asiakkaita. Olisivatko tulokset olleet toiset jos olisin haastatellut useampia asiantuntijoita? Toisaalta yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta jokainen haastateltava edusti useaa listaamatonta yritystä, jolloin tuloksiin sisältyy monen yrityksen kokemuksia, vaikka haastateltavia oli vähän.

Haastateltaviksi valittiin neljä henkilöä, joilla on useamman vuoden kokemus kansainvälisestä tilinpäätöksestä. Lisäksi kaksi heistä toimii IFRS-standardien kouluttajana. Saatuja vastauksia voidaan pitää luotettavina verrattuna siihen että olisi haastateltu

kokemattomampia henkilöitä, sillä haastateltaviksi valitut kokeneet asiantuntijat antoivat tutkimuksen kannalta oleellista tietoa.

Haastateltavat toimivat tilintarkastusyhtiöissä, jolloin tutkimustuloksissa luonnollisesti on tilintarkastajien näkemys tutkittavasta ilmiöstä eikä niinkään listaamattomien yritysten. Lisäksi yksi haastateltava myönsi olevansa innostunut IFRS:stä, mikä on voinut vaikuttaa hänen antamiinsa vastauksiin, esimerkiksi kun on keskusteltu kansainvälisen tilinpäätöksen haitoista.

Teemahaastattelussa haastateltavat vastasivat esitettyihin kysymyksiin vapaamuotoisesti. Jotta haastatteluaineiston analysointi olisi helpompaa ja luotettavampaa, pyrin esittämään selkeitä kysymyksiä ja välttämään liian laajoja kysymyksiä. Kaikki haastateltavat ymmärsivät kysymykset niin kuin olin ajatellut. Tämä ja haastateltaville esitetyt lisäkysymykset mahdollistivat, että vastauksia pystyi vertailemaan keskenään. Nauhoitetut haastattelut litteroin mahdollisimman pian haastattelun jälkeen tutkimuksen luotettavuuden lisäämiseksi. Saatuihin vastauksiin on myös vaikuttanut kokemattomuuteni haastattelijana. On mahdollista, että haastattelijat olisivat kertoneet enemmän tai toisenlaisia asioita, jos haastattelijana olisi ollut kokeneempi henkilö.

Laadullinen tutkimusmenetelmä oli haastava ja vei paljon aikaa. Valittu menetelmä oli kuitenkin oikea, sillä tutkimus vastaa asetettuun tutkimusongelmaan ja tutkimuskysymyksiin. Tuloksia ei voida ehkä täysin yleistää, edellä mainittujen luotettavuuteen vaikuttavien tekijöiden vuoksi, mutta tuloksia voidaan pitää hyvin suuntaa antavina. Opinnäytetyön tekeminen oli haasteellista ja työhön paneutumista hankaloitti kokopäivätyö. Tutkimusprosessi kuitenkin opetti lisää tiedonhankinnasta ja sen soveltamisesta. Sain kokemusta haastattelu- tutkimuksesta ja laadullisen työn analysoinnista ja opin kansainvälisen tilinpäätöksen standardien sisältöä.

10 LOPUKSI

10.1 Hyväksytty pk-IFRS

Tämä tutkimus pohjautui listaamattomille yrityksille suunnattuun pk-IFRS-luonnokseen sekä osittain varsinaiseen IFRS:ään, koska valmiin IFRS for SMEs -standardien julkaisuajankohdasta ja sen lopullisesta sisällöstä ei ollut tietoa. IASB julkaisi kevennetyn normiston tutkimukseni loppuvaiheessa heinäkuussa 2009, jolloin en enää ehtinyt muuttaa tutkimustani sen mukaiseksi. Hyväksytty normisto eroaa jonkin verran tutkimuksessani esitetystä standardiluonnoksesta.

IFRS for SMEs on yksinkertaisempi kuin vuonna 2007 julkaistu standardiluonnos, koska sen monimutkaisuudesta ja yksityiskohtaisuudesta annettiin paljon palautetta. Normisto on 230 sivusta koostuva itsenäinen kokonaisuus, jossa ei ole viittauksia laajoihin IFRS-standardeihin kuten standardiluonnoksessa. (IFRS for SMEs Fact Sheet 2009, 4.)

Tutkimukseni kannalta merkittävimpiä muutoksia ovat liikearvon käsittely ja aineellisten sekä aineettomien hyödykkeiden arvostus. Liikearvo tulee pk-IFRS:n mukaan poistaa sen taloudellisen vaikutusajan kuluessa tai jos sitä ei pystytä luotettavasti määrittelemään, kymmenen vuoden kuluessa. Teoriaosuudessa esittämäni standardiluonnoksen mukaan liikearvosta ei tehdä poistoja. Luonnos myös esitti, että aineettomien käyttöomaisuushyödykkeiden ja aineellisten hyödykkeiden arvostaminen voidaan tehdä joko hankintamenomallin tai uudelleenarvostusmallin mukaan. Lopullinen IFRS for SMEs ei anna tällaista vaihtoehtoa vaan arvostaminen on tehtävä hankintamenomallin mukaisesti. (IFRS for SMEs Fact Sheet 2009, 3)

Hiljattain julkaistu listaamattomille yrityksille tarkoitettu kansainvälinen tilinpäätös-normisto aiheuttaa sen, että tutkimani pk-IFRS:n edut ja haitat muuttuvat hieman. Tutkimukseni mukaan liikearvon poistoista eroon pääseminen on koettu hyödyksi, mutta lopullisen pk-IFRS:n mukaan poistot onkin tehtävä. Liikearvon käsittely ei siis parannakaan tilikauden tulosta kuten tuloksissa on esitetty. Toisaalta vaikeita liikearvon arvonalentumistestauksia ei tarvitse tehdä. Tämä voi madaltaa kynnystä siirtyä pk-IFRS:ään tai vastaavasti yritys, jolla on paljon liikearvoa, ehkä harkitsee siirtymistä uudelleen, koska liikearvon poistoilta ei vältytäkään.

Vaikka tutkimuksen kannalta oleellisia tietoja muuttui, tutkimusta ei ole tehty ihan turhaan. Lukuun ottamatta liikearvon, aineellisten käyttöomaisuushyödykkeiden ja aineettomien hyödykkeiden käsittelyä muut esittämäni tulokset ovat edelleen ajankohtaisia. Edellä mainittujen käsittely on standardiluonnoksessa ja laajassa IFRS:ssä sama hyvin pieniä poikkeuksia lukuun ottamatta (ks. luvut 4.2 ja 4.5), joten näihin liittyviä tutkimustuloksia voidaan hyödyntää kun harkitaan laajojen IFRS-standardien noudattamista.

10.2 Jatkotutkimusehdotukset

Tutkimukseni ongelma oli melko laaja, koska pk-IFRS on uusi asia. Nyt kun lopullinen pk-IFRS on julkaistu, olisi mielenkiintoista ottaa lähempään tarkasteluun yksi pk-IFRS-normiston standardi kuten rahoitusinstrumentit ja selvittää miten se vaikuttaa jonkin valitun listaamattoman yrityksen tilinpäätösinformaatioon.

Tutkimusprosessi nosti mieleeni myös seuraavanlaisia kysymyksiä kansainvälisestä tilinpäätöksestä: Kuinka moni suomalainen listaamaton yritys siirtyy noudattamaan pk-IFRS:ää? Miten yritykset kokevat pk-IFRS:n mukaisen tilinpäätösraportoinnin nyt kun lopullinen pk-IFRS on yksinkertaisempi kuin standardiluonnos? Miten pk-IFRS:ään siirtyminen vaikuttaa yrityksen omaan pääomaan? Näihin kysymyksiin olisi mielenkiintoista saada vastauksia ja ne olisivat hyödyllisiä listaamattomille yrityksille.

LÄHTEET

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 5. painos. Vastapaino, Tampere.

Haaramo, Virpi & Rätty, Päivi 2009. IFRS-raportointi. WSOY Yritysonline. Päivitetty 3.4.2009. OSA II IFRS-RAPORTOINTI -> 5. Siirtyminen IFRS-standardien soveltamiseen -> Osavuositarkastukset. Julkaistu myös painettuna. [Http://www.wsoypro.fi.ezproxy.metropolia.fi/wsoypro.aspx?navi=Onlinepalvelut.Yritysonline&prevpos=kt111.3924&pos=kt111.3924&page=selain&ts=yo&openhaku=238&gethere=](http://www.wsoypro.fi.ezproxy.metropolia.fi/wsoypro.aspx?navi=Onlinepalvelut.Yritysonline&prevpos=kt111.3924&pos=kt111.3924&page=selain&ts=yo&openhaku=238&gethere=). Luettu 27.4.2009.

Haaramo, Virpi & Rätty, Päivi 2009. IFRS-raportointi. WSOY Yritysonline. Päivitetty 3.4.2009. OSA II IFRS-RAPORTOINTI -> 7. Arvostus- ja jaksotussäännöt -> Varat -> Rahoitusinstrumentit. Julkaistu myös painettuna. [Http://www.wsoypro.fi.ezproxy.metropolia.fi/wsoypro.aspx?prevpos=kt111.7305&page=selain&ts=yo&pos=kt111.11079&offset=0.282](http://www.wsoypro.fi.ezproxy.metropolia.fi/wsoypro.aspx?prevpos=kt111.7305&page=selain&ts=yo&pos=kt111.11079&offset=0.282). Luettu 25.9.2009.

Halonen, Jari & Jalkanen, Johanna & Kyrölä, Petri & Kärpänen, Milla & Nurkkala, Jorma & Nurmo, Pekka & Penttilä-Rätty, Elina & Sundvik, Peter & Suomela, Mari & Toivanen Merja & Torkkel Timo & Tuomala, Margit 2006. IFRS. Käytännön käsikirja. Edita, Helsinki.

Honkamäki, Tuomas 2009. Senior Manager. PricewaterhouseCoopers Oy, Helsinki. Haastattelu 13.8.2009.

IAS Ydinkohdat 2002. Deloitte & Touche Oy.

IAS 1 2004. WSOY Yritysonline. Päivitetty 31.12.2004. Lainsäädäntö > Yritysoikeus > Kirjanpito ja tilintarkastus > Kirjanpito > Kansanväliset tilinpäätösstandardit IAS / IFRS > IAS 1. [Http://www.wsoypro.fi.ezproxy.metropolia.fi/wsoypro.aspx?prevpos=sk111.128904&page=selain&ts=yo&pos=sk111.132529&offset=0.486](http://www.wsoypro.fi.ezproxy.metropolia.fi/wsoypro.aspx?prevpos=sk111.128904&page=selain&ts=yo&pos=sk111.132529&offset=0.486). Luettu 28.3.2009.

IAS 16 2003. WSOY Yritysonline. Päivitetty 13.10.2003. Lainsäädäntö > Yritysoikeus > Kirjanpito ja tilintarkastus > Kirjanpito > Kansanväliset tilinpäätösstandardit IAS / IFRS > IAS 16. [Http://www.wsoypro.fi.ezproxy.metropolia.fi/wsoypro.aspx?prevpos=sk111.128904&page=selain&ts=yo&pos=sk111.132529&offset=0.486](http://www.wsoypro.fi.ezproxy.metropolia.fi/wsoypro.aspx?prevpos=sk111.128904&page=selain&ts=yo&pos=sk111.132529&offset=0.486). Luettu 1.9.2009.

IAS 19 2003. WSOY Yritysonline. Päivitetty 13.10.2003. Lainsäädäntö > Yritysoikeus > Kirjanpito ja tilintarkastus > Kirjanpito > Kansanväliset tilinpäätösstandardit IAS / IFRS > IAS 19. [Http://www.wsoypro.fi.ezproxy.metropolia.fi/wsoypro.aspx?prevpos=sk111.128904&page=selain&ts=yo&pos=sk111.132529&offset=0.486](http://www.wsoypro.fi.ezproxy.metropolia.fi/wsoypro.aspx?prevpos=sk111.128904&page=selain&ts=yo&pos=sk111.132529&offset=0.486). Luettu 5.4.2009.

IAS 38 2003. WSOY Yritysonline. Päivitetty 13.10.2003. Lainsäädäntö > Yritysoikeus > Kirjanpito ja tilintarkastus > Kirjanpito > Kansanväliset tilinpäätösstandardit IAS / IFRS > IAS 38. [Http://www.wsoypro.fi.ezproxy.metropolia.fi/wsoypro.aspx?prevpos=sk111.128904&page=selain&ts=yo&pos=sk111.132529&offset=0.486](http://www.wsoypro.fi.ezproxy.metropolia.fi/wsoypro.aspx?prevpos=sk111.128904&page=selain&ts=yo&pos=sk111.132529&offset=0.486). Luettu 3.9.2009

IAS 40 2003. WSOY Yritysonline. Päivitetty 13.10.2003. Lainsäädäntö > Yritysoikeus > Kirjanpito ja tilintarkastus > Kirjanpito > Kansanväliset tilinpäätösstandardit IAS / IFRS > IAS 40. [Http://www.wsoypro.fi.ezproxy.metropolia.fi/wsoypro.aspx?prevpos=sk111.128904&page=selain&ts=yo&pos=sk111.132529&offset=0.486](http://www.wsoypro.fi.ezproxy.metropolia.fi/wsoypro.aspx?prevpos=sk111.128904&page=selain&ts=yo&pos=sk111.132529&offset=0.486). Luettu 30.8.2009.

- IASB 2007. IFRS for Small and Medium-sized Entities. Päivitetty helmikuussa 2007. [Http://www.iasb.org/NR/rdonlyres/DF3CB5E-7C89-4D0B-AB85-BC099E84470F/0/SMEProposed2609_5.pdf](http://www.iasb.org/NR/rdonlyres/DF3CB5E-7C89-4D0B-AB85-BC099E84470F/0/SMEProposed2609_5.pdf). Luettu 6.4.2009.
- IFRS for SMEs Fact Sheet 2009. [Http://www.iasb.org/NR/rdonlyres/FBAE7BA8-8B32-43F8-AE3C-D4DA92D046C6/0/IFRSforSMEsfactsheet2.pdf](http://www.iasb.org/NR/rdonlyres/FBAE7BA8-8B32-43F8-AE3C-D4DA92D046C6/0/IFRSforSMEsfactsheet2.pdf). Päivitetty 9.7.2009. Luettu 20.9.2009.
- IFRS 1 2004. WSOY Yritysonline. Päivitetty 17.4.2004. Lainsäädäntö > Yritysoikeus > Kirjanpito ja tilintarkastus > Kirjanpito > Kansanväliset tilinpäätösstandardit IAS / IFRS > IFRS 1. [Http://www.wsoypro.fi/ezproxy.metropolia.fi/wsoypro.aspx?prevpos=sk111.128904&page=selain&ts=yo&pos=sk111.132529&offset=0.486](http://www.wsoypro.fi/ezproxy.metropolia.fi/wsoypro.aspx?prevpos=sk111.128904&page=selain&ts=yo&pos=sk111.132529&offset=0.486). Luettu 26.3.2009.
- Juvonen, Sami 2009. Audit Assistant. Tietotili Audit Oy, Helsinki. Haastattelu 16.7.2009.
- Kivinen, Pertti 2009. Senior Partner. Ecovis Finland Oy, Helsinki. Haastattelu 25.8.2009.
- Leppiniemi, Jarmo 2002. Pääomalaina tilinpäätöksessä. Päivitetty 19.3.2002. [Http://www.taloussanomat.fi/arkisto/2002/03/19/paaomalaina-tilinpaatoksessa/200229267/12](http://www.taloussanomat.fi/arkisto/2002/03/19/paaomalaina-tilinpaatoksessa/200229267/12). Luettu 30.9.2009.
- Lindeman, Nina 2009. Manager. Deloitte & Touche, Helsinki. Haastattelu 3.9.2009.
- Metsämuuronen, Jari 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. 3. uudistettu painos. International Methelp Ky, Helsinki.
- Mikroyritysten sekä pienten ja keskisuurten yritysten määritelmä 2007. Europa. Päivitetty 8.8.2007. [Http://europa.eu/legislation_summaries/enterprise/business_environment/n26026_fi.htm](http://europa.eu/legislation_summaries/enterprise/business_environment/n26026_fi.htm). Luettu 8.3.2009.
- Räty, Päivi 2007. Pk-yritysten IFRS-tilannekatsaus. Tilisanomat 28 (3), 21–25.
- Salmi, Ilari 2006. Mitä tilinpäätös kertoo? 4. uudistettu painos. Edita, Helsinki.
- Suomela, Mari & Tiuhonen, Jarno 2007. Kevennetty IFRS-normisto PK-yrityksille. Tilisanomat 51 (3), 26–32.
- Tomperi, Soile 2006. Kehittyvä kirjanpitoaito. 10. uudistettu painos. Edita, Helsinki.
- Virtanen, Aila 2007. Katsaus tilinpäätöksen historiaan Suomessa. Tilisanomat 28 (3), 65–67.
- Sarajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. 5. uudistettu painos. Tammi, Helsinki.
- Varto, Juha 1996. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Kirjayhtymä, Helsinki.
- Tunnuslukujen tulkintaohjeet. Kannattavuus. Kauppalehti Oy Markkinatietopalvelut / Balance Consulting. [Http://www.balanceconsulting.fi/palvelu/html/ohjeIII.shtml](http://www.balanceconsulting.fi/palvelu/html/ohjeIII.shtml). Luettu 28.9.2009.

Tunnuslukujen tulkintaohjeet. Rahoitus. Kauppalehti Oy Markkinatietopalvelut / Balance Consulting. [Http://www.balanceconsulting.fi/palvelu/html/ohjeIV.shtml#4](http://www.balanceconsulting.fi/palvelu/html/ohjeIV.shtml#4). Luettu 28.9.2009.

HAASTATTELURUNKO

- IFRS-raportointiin siirtyneet listaamattomat yritykset:
 - minkä tyyppiset asiakasyritykset siirtyneet
 - miksi ovat siirtyneet
- Käyvän arvon vaikutuksia tilinpäätökseen
 - miten liikearvon käsittely vaikuttanut tilinpäätökseen
 - miten IFRS-raportointi vaikuttanut tunnuslukuihin
 - miten rahoitusleasingsopimusten käsittely vaikuttanut tilinpäätökseen
 - miten muuten käypä arvo vaikuttanut
- IFRS-tilinpäätöksen avoimuuden vaikutukset
 - mitä hyötyä tai haittaa avoimesta tilinpäätöksestä
- IFRS-raportointi yrityksen johtamisen näkökulmasta
 - miten yritysjohto on kokenut IFRS:n tuoman lisääntyneen informaation
- Mitä muuta aiheeseen liittyvää haluaisit kertoa